ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 5, October 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.923

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 21.08.2020 Kabul Tarihi: 11.09.2020

Atıf Künyesi: Ekin Ulaş Çelik – Hüseyin Üreten, “Eskibati’da (Hellas) Genelev Kültürü ve Fahişelik”,
History Studies, 12/5, Ekim 2020, s. 2347-2369.

Eskibati’da (Hellas) Genelev Kültürü ve Fahişelik

Brothel Culture and Prostitution in the Old West (Hellas)

Ekin Ulaş Çelik – Prof. Dr. Hüseyin Üreten

ORCID No: 0000-0002-7930-6197 / 0000-0001-5633-7102

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Öz

Antik dünyada erkeklerin kadın bedeni üzerinden cinsel haz ihtiyaçları doğrultusunda yeni bir iş kolu olarak doğan fahişelik, önemli bir sosyal kurumdur. İnsanlık tarihi boyunca, verdiği hizmet dolayısıyla toplumun tutucu kesimleri tarafından eleştiri konusu olmuştur. Ancak, özellikle cinsel sataşma olmak üzere saldırganlık sonuçlu toplum kaosunun önüne geçen mekanizması sayesinde sosyal yaşantıda gereklidir. Kaynaklar doğrultusunda da bu gerekliliğin farkına varanların, ilk olarak Mezopotamya medeniyetleri olduğunu söyleyebiliriz. Fahişeliğin, yönetimdeki güçlerin denetiminde devam etmesiyle bu kurum kendi içerisinde önemli bir yapıya bürünmüştür. Hellenlerin de bu pastadan payını almaları, cinselliğe açık bir kültüre sahip olmalarından ötürü, uzun sürmemiştir. Fahişelik kurumu, kendi kendini idame ettiren bir çarka dönüşüp esaslara sahip olmasıyla birlikte, devletin işini kolaylaştırmıştır. Özellikle Solon yasalarıyla beraber, dönemin arz-talep ilişkisinde tüm potansiyeliyle çalışmış bir yapı olmuştur. Şüphesiz bu yapının çalışması cinsel haz yaşayan vatandaşlardan çok, devletin kendisine katkı sağlamıştır. Fahişelik kurumu, Hellen tarihine mali, siyasi, kültürel kısacası Hellen toplumu içerisindeki her alana dâhil olmuş, araştırmaya değer sosyal bir konudur.

Anahtar Kelimeler: Cinsellik, Fahişelik, Hellenler, Solon.

Abstract

Prostitution, which was born in the ancient world as a new business in line with the sexual pleasure needs of men over the female body, is an important social institution. Throughout human history, it has been the subject of criticism by the conservative sections of society due to the service it provides. However, it is necessary in social life thanks to the mechanism that prevents social chaos caused by aggression, especially sexual taunt. In line with the sources, we can say that the first to realize this requirement are the Mesopotamian civilizations. As the prostitution continues under the control of the forces in the administration, this institution has become an important structure in itself. It did not take long because the Hellenes took their share from this cake because they had a culture open to sexuality. With the prostitution institution turning into a self-sustaining wheel and having

essentials, it made the job of the state easier. Especially with the laws of Solon, it was a structure that worked with its full potential in the supply-demand relationship of the period. Undoubtedly, the work of this structure has contributed to the state itself rather than the citizens who have sexual pleasure. The prostitution institution is a social, worthwhile research topic that has been included in the history of Hellens financially, politically and culturally, in every field within the Hellenic society.

Keywords: Sexuality, Prostitution, Hellens, Solon.

Giriş

İnsanlık tarihini, ister kutsal kitaplar ışığında Âdem ve Havva'dan alalım; istersek de Darwin'in teorisinden yola çıkarak evrimi başlangıç kabul edelim, her iki durumda da ortak bir nokta bulunmaktadır: Cinsellik... Geçmişteki ilkel ve basit yöntemlerden, günümüzdeki en uç nokta olan porno sektörüne kadar cinsellik, insanlığın her anında karşılaştığı bir içgüdüdür. Cinsel organların, bireyin ergenlik sürecine girmesinin ardından dengesiz bir şekilde hormonları vücuda yaymasıyla cinsel güdü oluşur. Ergenlik sürecini takiben fiziksel ve kimyasal değişimlerimiz, birçok dış etkenin de katkısıyla, cinsellik kavramını kafamızda oluşturmamızı ve şekillendirmemizi sağlar. Bu kavram, tarih boyunca en çok kalıba sokulup, yasaklanan ama yine en çok merak edilip hakkında gizliden konuşulan kavramlardan biri olmuştur. Cinselliğin bu denli insan hayatındaki yeri doğal olarak bireyler tarafından fark edilmiş durumdur. Arz ve talep ilişkisine bağlı olarak her zaman ticari işlere girişmiş olan insan, bu alanı da değerlendirmeyi es geçmemiştir. Bu bağlamda tarihi sahneye cinselliği ticari bir meta haline getiren fahişelik sektörü çıkmıştır. Fahişeliğin insanlara sunduğu hizmet aslında çok basit bir şekilde açıklanabilir. İnsanlık tarihinde de hayvanlar âleminde de bir erkek ya da dişi, cinsel güdülerini doğrultusunda bir ilişki yaşamak istiyorsa karşı cinsi etkilemelidir. Bu etkileme yolu bir kavga kazanmak, gösterişli bir dans, sosyal çevrede tanınırlık ve popülerlik, güzellik gibi daha birçok örnek olabilir. Ancak örnekleri gözümüzde canlandırdığımızda bile ne kadar yorucu olabilecek bir süreçten bahsettiğimizi anlamışsınızdır. İnsanı hayvandan ayıran en temel özelliğini de bildiğimize göre, düşünen insan yorulmaya gerek olmadan tek şartının maddiyat olduğu ve sonucunun cinsel haz olduğu bir sektörü neden oluşturmasın? Günümüzde devam eden cinsel haza dayanan ticari ilişkilerin devamlılığı, bizlere bu sektörün oluşturulmasında sakınca görülmediğinin bir kanıtıdır.

Tarihte hatırı sayılır bir yer kaplayan Hellen kültürü içinde de genelev ve fahişelik kavramları büyük önem arz etmektedir. Çünkü çalışmamızda Hellen kültüründe bu kavramların ne kadar doğal ve gündelik yaşamın ayrılmaz bir durumu olduğunu, hatta cinsel sektörün kendi içerisinde hiyerarşik bir yapıya dönüştüğünü göreceğiz. Hellen kültüründe en alt tabakadan en üst tabakaya kadar yerli halkın ve soyluların hizmetine açık olan bu sektör, bu kültüre dair incelenmiş sosyal hayatı etkileyen en önemli kavramlar listesinin başlarındadır. Bu sebeple dönemin anlaşılmasındaki önemli bir unsur olarak kendi başına ayrı bir araştırma konusudur. Bütün bunlar düşünüldüğünde yaptığımız araştırmalar sonucunda ulaştığımız bilgi ve çıkarımları sizlerle paylaşmak bu çalışmamızdaki yegâne amacımızdır.

1. Fahişelik Kurumuna Bakış

Fahişe için, “*maddi değere sahip bir şey karşılığında bedenini satan bireydir.*” diyebiliriz. Fahişelik için de “*fahişelerin dâhil olduğu sosyal kurumdur*” şeklinde bir açıklamamız olabilir. Arapçadan dilimize geçmiş olan bu kelimenin asıl kastettiği “*azgın, utanmaz kadın*” anlamındadır.¹ Fakat bizim konumuz olan Hellas coğrafyasında “*azgın, utanmaz*” olan sadece

¹ <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/fahi%C5%9Fe> (E.T. 15.08.2020)

kadın değildir. Konumuzla ilgili fahişelik kavramını kullanacağımızdan, bu kelime aklınızda her zaman sadece kadın bireyleri canlandırmasın. Elbette ki antik zamanlardan bahsettiğimiz için kadınlar yüzde olarak çok daha ağır basmaktadır. Ancak bu erkek fahişelerin de olduğu gerçeğini değiştirmez.

Bu sosyal kurumun ne zaman ve hangi kültürde normalleştirildiğini, net bir şekilde kanıtlayabileceğimiz somut verilere ne yazık ki sahip değiliz. Ancak antik dünyada önemli kültürlerin gündelik hayatında olağan kabul edilen bir kurum olduğu da aşikârdır. Özellikle erkek egemenliğinin daha baskın bir şekilde görüldüğü Bereketli Hilal ve Mezopotamya (Hellence: *Μεσοποταμία*) coğrafyalarında cinsellik, otoritelerce kontrol altına alınmıştır. Kontrolsüz cinselliğin sosyal hiyerarşiyi bozacağından endişe edilerek, önüne geçilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle sözünü ettiğimiz bölgelerde fahişeliğin, bireysel bir çalışma alanından çok tapınak hizmetinde kontrolü sağlanan bir kurum olarak kalması sağlanmıştır. Birlikte yaşamak söz konusu olduğunda toplumda dayanışma ve refah ortamı önemlidir. Fahişeler de toplumda ayıplanan bireyler oldukları ve sosyal düzeni bireysel kaldıklarında bozdukları düşünüldüğü için, mecburen devletin kendilerini bir yere kanallere etmesine ihtiyaçları vardır. Aksi takdirde toplumda serbestçe dolaşan bir fahişe, sosyal dengeyi bozduğunda düzeni korumakla görevli olan sistem suçlu sayılacaktır. Muhtemelen devletin fahişelik kurumunu yönetmesi, önceden yaşanmış bir kaostan sonra yapılan çıkarımın ürünüdür. Bu çıkarımı yapan önemli kültürlerden biri olan Sümerlerde de fahişelerin devlet otoritesinde bulunduklarını biliyoruz.²

Antik dünyanın önemli kültürleri tek eşliliğin korunmasında hemfikirdirler; ancak günlük yaşamda erkeğin cinsel dürtülerini fahişelerle karşılaması topluma yarar sağlayıcıdır. Bu yararları, coğrafyadaki aşırı doğumun önüne geçilmek istenmesi örnek oluşturabilir. Doğum kontrolünü sağlayabilen fahişeler erkek bireylerin ihtiyaçlarını karşıladığı için evdeki kadın sürekli karnında bebek ile gezmez. Böylece toplumda istenen nüfus dengesi sağlanabilir. Bir başka yararı, erkek vücudundaki aşırı hormonların cinsel saldırganlığı tetiklemesiyle alakalıdır. Cinsel kaostan önüne geçilmesi için eşleri olmayan bireylerin stabil bir cinsel aktiflikte tutulması önemlidir. Bu bağlamda fahişelik kurumu, bu stabilizasyonu sağlayabilen bir mekanizmadır. Genç bir erkeğin cinsel açlığı, aile kurabilmiş bir erkeğin himayesi altındaki kadını tehdit edebilir. Eğer kadınsız bir erkeğin gazını alacak fahişelik kurumu olmazsa, toplumun aile kurumu direkt olarak bu durumdan etkilenir. Bir toplumun kalabalıklaşması ile fahişeliğin sosyal yapıya dâhil olması bu sebepten paraleldir. Sosyal yapıya dâhil olan ailelerin, fahişelik kurumu ile korunması siyasi yapıların kaostan önüne geçme taktiklerinden biridir.

1.1. Herodotos’un da Aktarımlarıyla Eskidoğu’da (Anadolu ve Mezopotamya) Fahişelik

Eskidoğu’da fahişelik ile ilgili ilk izleri, MÖ 3. binyılda Akad çivi yazısı ile 56 kil tablete yazılmış Gılgamış Destanı’nda görebilmekteyiz.³ Gündelik yaşamın olayları arasında varlığını kanıtlayan konuşmalar, olaylar geçmektedir. Birinci tabletten itibaren Mezopotamya coğrafyasında, eserin oluşturulduğu dönemde, fahişeliğin net bir şekilde varlığından söz edebiliriz.

Destanda konumuz ile ilgili bölüm, “*üçte ikisi tanrı üçte biri insan*” olan Gılgamış’ın, Mezopotamya’nın Uruk kentinde krallık sürerken halkının isyanıyla başlar. Çünkü Gılgamış, evlilik çağına gelmiş bütün kızların gerdek gecelerinde bekâretlerini bozmuş. Krallarına isyan eden halk, tanrılardan medet umarak dualar eder. Tanrılar da kendi aralarında, halkın kendi

² Martha Roth, “Marriage, Divorce and Prostitute in Ancient Mesopotamia”, *Prostitutes and Courtesans in the Ancient World*, Ed. C.A. Faraone- L. McClure, The University of Wisconsin Press, U.S.A., 2006, s. 21-39.

³ Bkz. Sait Maden, *Gılgamış Destanı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2016.

gücüyle yenemediği bu kralı onların yaratacağı bir gücün yenebileceği kanısına varırlar. Böylece ormanın içinde Enkidu isimli bir azmanı yaratırlar. Enkidu tamamen ilkeliliği temsil eden bir motif olarak bu destanda karşımıza çıkmaktadır. Ormandaki yaratıkları kendisine dost edinen Enkidu, medeniyetten bir haber ormanda yaşamaya başlar. İçine doğduğu ormanın bir parçası olduğunu sanarak kendini bir insan gibi değil tam bir hayvan olarak görerek günlerini geçirir. Enkidu'nun yaşadığı ormana tuzaklar kuran Sangasu, hayatını avcılıktan kazanmaktadır. Ancak Sangasu, ormana kurduğu tuzaklardan bir beklenti içerisinde avını almaya gittiğinde, bütün tuzaklarının bozulduğunu hatta kırıldığını görür. Ormandaki hiçbir hayvanın bu denli bir güce sahip olmadığını bildiğinden, merak içerisinde yanında getirdiği tuzakları tekrar etrafa kurmaya başlar ve beklemeye koyulur. Beklemesi sonuç verir ve tuzaklarını bozup, kıran insan azmanı görerek doğrudan bilge babasının yanına yetişir. Bilge yaşlı, bu azmanın tanrılar tarafından Gılgamış'ı alt etmesi için gönderildiğini hemen anlar ve Sangasu'yu Gılgamış'a bu haberi vermesi için görevlendirir.

Gılgamış öğrendiği bilgi ile Sangasu'nun bu azmanı yakalayıp kendisine getirmesini emreder. Sangasu da elindeki hiçbir tuzağın bu azmanı yakalamaya yetmeyeceğini bildiği için kralından, en güzel fahişelerinden birini yanına vermesini ister. Gılgamış da fahişelerin arasından en diri ve güzel olan Shamhat'ı, Sangasu ile gitmesi için görevlendirir. Sangasu'nun planı ilkellik timsali Enkidu'nun cinsel güdülerine yenik düşerek, Shamhat'ın büyüüne kapılmasını sağlamaktır. İsteddiği de tam olarak böyle olur. Enkidu'nun hayvan dostlarıyla beraber su içmeye geldiği yerde Shamhat'ı çırlı çıplak ortaya salan Sangasu, Enkidu'nun cinsel ilişki yüzünden güçten düşüp fahişeye bağlanmasını bekler. İlkel dürtülerine yenik düşen Enkidu fahişenin tüm cazibesine kapılarak yedi gün, altı gece onunla sevişir. İlişkinin ardından ormana dönmeye çalışan Enkidu, ormandaki yaratıkların kendisinden kaçmaya başladığını fark eder. Enkidu artık doğadan dışlanmış. Shamhat, Enkidu'yu birlikte olduklarında anlattığı modern dünyaya gitmeye ikna eder. Başka çaresi kalmayan insan azmanı bu teklifi kabul etmek zorunda kalır. Böylece Enkidu, Sangasu'nun planıyla Gılgamış ile tanışır.⁴

Destandan hareketle aslında erkeklerin içindeki ilkeliliğin, aşırı gücün, güzel kadınlarla giderilebileceği mesajı çıkmaktadır. Çünkü Enkidu ilkel dürtüleri temsil ediyorken, Shamhat cazibeyi temsil etmektedir. Kaba kuvvet işe yaramazken, Shamhat kadınlık gücüyle ilkelce hareket eden bir azmanı medenileştirmeyi başarır. Bu sebeple dönemin fahişelik kurumuna bakışı, toplum yararı için erkek cinsel gücünün dengeleyici unsuru olduğu yönündedir. Ayrıca Gılgamış'a bağlı bir fahişelik teşkilatının bulunması, fahişelik kurumunun krallığın tekelinde tuttuğuna da işarettir.⁵

Mezopotamya topraklarında fahişelik ile ilgili değişik bir adet bulunmaktadır ki bu adet halk arasında kadınların hayatları boyunca bir kere fahişe olmalarını sağlamaktadır. Ancak Sümer'de böyle bir adetten söz edilemez. Aksine Sümer adetlerinde evlilik konusunda kadınlardan beklenen, evleninceye kadar bekâretlerini koruyabilmiş olmalarıdır.⁶ Dinsel bir adet olduğu için dönemin kadınlarının otoriteye karşı çıkma lüksü bulunmaz. Fahişeliğin, dinsel bir amaçla ekonomik faydaya dönüştürülmesi antik dönemlerde coğrafyanın kaderi haline getirilmiştir. Yukarıdaki paragrafta aktardığımız krallığın idaresindeki bir fahişelik kurumundan, birkaç bin yıl sonra dini bir adet ile tüm halkın fahişelik kurumunun denklemine sokulduğunun evrimini Herodotos'un (MÖ 484-425) aktarımında görebilmekteyiz:

“(...) Bunlara karşılık Babililerin en yüz kızartıcı adetleri de şudur: Her kadının ömründe bir kez, Aphrodite tapınağında oturmalı ve kendisini yabancı birine vermelidir. Parasına

⁴ Muzaffer Ramazanoğlu, *Gılgamış Destanı*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998, s. 15-23.

⁵ İsmail Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010, s. 112.

⁶ Muazzez İlmiye Çığ, *Bereket Kültü ve Mabet Fahişeliği*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006, s. 78.

güvenen ve kalabalığa karışmak istemeyen kadınlar, tapınağın yanına kadar araba ile giderler ve peşlerinde bir sürü hizmetçi bulunduğu halde beklerler. Ama çoğunluk için şöyle olur: Aphrodite duvarları içerisinde, başları kurdele ile çatılmış birçok kadın oturur; kimileri gider yenileri gelir. Yerleri gerili iplerle bölünmüştür. Yabancılar önlerinde dolaşır, istediklerini seçerler. Bu duvarlar içine girip oturan kadın, bir yabancı gelip de tapınağın dışında onunla çiftleşmek için dizleri üzerine para atmadıkça evine dönemez. Parayı atarken ayrıca şunları söylemek zorundadır: Senin şahsında Tanrıça Mylitta'yı çağırıyorum. Mylitta, Aphrodite'nin Asurcasıdır. Kaç para verdiği önemli değildir; kadının kabul etmeme korkusu yoktur: din bunu yasak etmiştir; çünkü bu para kutsaldır. Kadın kendisine ilk para atanın peşinden gider ve kim olursa olsun geri çevirmez. Birleşmeden sonra, kadın tanrıçanın gönlünü yapmış olarak evine döner ve bundan sonra ona ne verirsiniz, artık bir daha baştan çıkaramazsınız. Yaratılışın güzel bir yüz ve güzel bir endam verdiği kızlar çabuk dönerler evine; ama öyle olmayanlar, yasanın gereğini yerine getiremediği için tapınakta uzun süre bekler, üç dört yıl bekleyenler bile olur. Kıbrıs Adasının kimi yerlerinde de buna benzer bir adet vardır".⁷

Herodotos'un bu aktarımıyla aslında MÖ 5. yüzyıllarda fahişelik kurumunun değişerek din kisvesi altında "tapınak fahişeliği" adını almış olduğunu görmekteyiz⁸ Bu evrimin aşk, güzellik, şehvet, doğurganlık tanrıçası Mylitta ile bağlantısı, kadınların bu kuruma zorunlu dâhil olmalarını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca, Herodotos'un Kıbrıs Adası'nın bazı yerlerinde benzer bir âdetin olduğunu aktarması, Aphrodite'nin (Hellence: *Ἀφροδίτη*) ilk tapınım yerlerinden biri olan Paphos'taki tapınağa yapılan vurgusudur.

Dönemin havasından şunu anlıyoruz: Önemli şehir devletlerinin aşk tanrıcaları, fahişeliği ve fahişeleri kucaklayıcıdır. Fahişelik bu yüzden bu devletlerin sosyal hayatlarında normal kabul edilen bir durum haline gelmiştir. Bir tanrıça adına yapılan, tanrıçayı şerefliendiren cinsel ilişki neden ayıplansın. Sosyal hayata doğrudan etki eden din normlarının fahişeliği böylelikle doğal karşılanır hale soktuğunu söyleyebiliriz.

Sümer devrinde ya da Babil'de fahişelik mesleği utanılacak bir konu değildir. Bu dönemlerin tapınakları, soylu ailelerden gelme saygın rahibelerin yanı sıra tanrı ve tanrıçalar arasındaki bağ olarak görülen tapınak fahişeleriyle doluydu. Tapınaklardaki kadınlar arasındaki hiyerarşi, gruplandırmalar doğrultusunda, doğal görülen bir kurum olduğuna işaretler. Tapınak kadınlarının hiyerarşisinde gruplar şunlardır: *Harimtular*, yarı tapınağa yarı sosyal hayata bağlı fahişelik yapan kadınlara denilmektedir. Köken itibarıyla "harem" kelimesinin bu kelime ile akrabalığı bulunmaktadır. *Kadıştular*, tapınakta bulunmakla yükümlü fahişelerdir ve tapınakta konaklarlar. *İştartitular* ise tanrıça İştart'ın hizmetkârları anlamına gelen tapınağın en prestijli kadınlarıdır. *İştartitular* enstrüman çalma ve dans yetenekleriyle çeşitli ritüellere dahil edilirlerdi.⁹

Herodotos'un eserinde Babilli bir baba, *harimtulardan* birini asla eş almamasını, onların kocalarının sayısını bilmediğini; ayrıca *ıştaritulardan* da uzakta durması gerektiğini, onların tanrı ve tanrıçalara ait olduklarını oğluna öğütler.¹⁰ Bu verilerden sonuçla Mezopotamya'da tapınak fahişeliği adı altında hiyerarşik bir fahişelik kurumunun bulunduğunu söyleyebiliriz. Dönemin genç kızlarını fahişelik yapmaya iten sebebi düşüncece olursanız aslında çok basit bir açıklaması vardır. Babil medeniyetinin evlenme kültüründe, kız tarafının da en az erkek tarafı kadar evlilik masrafına girmesi gerekiyordu. Bu gerekliliği sağlayamayan aileler evlilik çağına gelmiş

⁷ Herodotos, *Tarih*, I, 199.

⁸ Sebahattin Bayram, "Eski Mezopotamya'da Kutsal Evlilik Metinleri ve "Kutsal/Kült/Mabet Fahişe(Si)" İbâresi", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.VI, S.2, Haziran 2019, s. 549-550.

⁹ Reay Tannahill, *Tarihte Cinsellik*, Çev: Sinem Gül, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara, 2003, s.72.

¹⁰ A.g.e., s. 72.

kızlarını kendi çeyiz parasını toplaması için fahişeliğe yönlendirirlerdi.¹¹ Ancak, dönemin fahişe kaynağı sadece bu kıstas ile sınırlı değildir. Ayrıca eşlerinden ayrılan kadınlar ya da kaçırılıp bu işi yapmaya mecbur bırakılan kadınlar da tapınaklarda fahişelik yapabilir ya da *harimtu* olabilir. Bu bağlamda şunu belirtmekte fayda vardır. Fahişelik mesleği ile uğraşan bir kadın hem bir eşe hem de bir işe sahip olamazdı. Evlilik, fahişelik yapan bir kadın için emeklilik anlamına gelmekteydi.

Mezopotamya'daki fahişelerin bir kısmının sosyal yaşantı içerisinde bulunduğundan daha önce bahsetmiştik. Ancak sosyal yaşamda bulunmalarının şartı, kendilerine konulmuş kuralları yerine getirmeleri dâhilindedir. Fahişeler ile ilgili bu düzenlemelere Asur kanunlarından örnekleme yapabiliriz¹² Bu düzenlemelerde, fahişelik mesleğini yapan kadın ile iffetli kadın birbirinden ayrılmaya çalışılmıştır. Özellikle gereğinden daha süslü, renkli kıyafetlerle dolaşmaları, deri ceket giymeleri ve peçe kullanmamaları sağlanmıştır.¹³ Sosyal düzenlemelerin ışığında Asur medeniyeti içinde de fahişelik kurumunun olduğu çıkarımını yapabiliyoruz.

Herodotos'un Mezopotamya'da karşılaştığı durumun benzerini, Lydia kültüründe de görmesi kültürel etkileşimin ne denli sosyal hayata etki edebileceğinin kanıtını sunmaktadır. Bu benzerlikte, hangi kültür hangisini etkilemiştir bilinmez ama aynı dönem havalara sahip olduklarını söyleyebiliriz. Lydia topraklarında kendi gözleriyle gördüğü Lydia Kralı Alyattes (MÖ yak. 620-560) tümülüsü ile ilgili Herodotos, fahişelik geleneğini dolaylı olarak aktarmaktadır:

*"(...) En yüksek yerinde, ben oradan geçtiğim zamanda da beş tane taş blok vardı; üzerlerinde kazılı olan yazıtlarda, mezarı yapımına katılan her meslek dalının ne kadar verdiği yazılıydı. Bu rakamlara göre, en çoğunu bu küçük kızcağızlar vermiş oluyordu. Şunu da belirtiyim, Lydia'lı halk kızlarının hepsi de kocaya varıncaya kadar kendilerini satarlar. Çeyizlerini bu zanaatla yaparlar. Zaten kocaları bile bu kızları ancak kızın kendi isteğiyle yanında tutabilirler. (...)"*¹⁴

Bu pasajda Lydia kültüründe de fahişeliğin olağan karşılandığı sonucu net bir şekilde çıkmaktadır. Eğer doğal karşılanmıyorsa, yapımında emeği geçen meslekler içerisinde net bir şekilde fahişelik ile uğraşan kızlar yazılmaz, üstü kapatılabilir. Çünkü Herodotos, tümülüsün yapılmasına en çok katkı sağlayanların fahişelik yapan kızlar olduğunu iddia etmektedir. Demek ki büyük tarihçinin aktarımıyla, Lydia toplumunda fahişelik en çok gelire sahip bir meslek koludur.

Eskidoğru'da çok tanrılı dinler içerisinde fahişeliğin genellikle yaygın olduğundan söz edebilmekteyiz. Peki ya tek tanrılı MÖ 4. yüzyıl dolaylarındaki Eskidoğru'lu Yahudi kavimlerinde durum nasıldır? Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat'ta tanrıçaya yer yoktur. Daha önce tanrıça ve fahişelik arasında bir bağlantı yapabiliştik, aynı durum burada söz konusu değilken fahişelik kurumundan söz edilebilir mi? Cevabımız evet olacaktır. Tarih boyunca birçok kez topraksız bırakılan bu kavim, birçok kültürün etki alanlarına da doğal olarak girmiştir. Her iki cinsiyet için de fahişeliği teşvik edici dış kültürlerle karşı savaşımlardır. Ancak bu, fahişeliğin Yahudi kültürü içerisinde olmadığı anlamına gelmez. Aksine, Tevrat içerisinde mabet fahişeliğinin izleri nettir: *"(...) çünkü zina ruhu onları saptırdı; ve kendi Allahlarından ayrılıp zina ettiler. Dağların başlarında kurban ediyorlar, tepelerde meşe ve kavak ve çitlembik ağaçları altında buhur yakıyorlar, çünkü onların gölgesi iyidir; bundan dolayı kızlarınız fahişelik*

¹¹ A.g.e., s. 73.

¹² Sebahattin Bayram- Ömer Kahya, "Eski Mezopotamya'da Başörtüsü Kullanımı Üzerine", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.VI, S.2, Haziran 2019, s. 644-653.

¹³ Nickie Roberts, *Whores in History: Prostitution in Western Society*, HarperCollins Publishers, U.S.A., 1992, s. 76.

¹⁴ Herodotos, *Tarih*, I, 93.

ediyorlar, gelinleriniz zina ediyorlar. Fahişelik ettikleri zaman kızlarınızı, zina ettikleri zaman gelinlerinizi cezalandırmayacağım; çünkü erkekler kendileri fahişelerle bir yana çekiliyorlar ve fuhşa vakfedilmiş kadınlarla birlikte kurban kesiyorlar.”¹⁵ Görülüyor ki fuhşa vakfediliştan kasıt mabet fahişeliğinin perdeli halidir. Nitekim “(...) diyarda... İsrailoğullarının önünden rabbin kovduğu bütün mekruh şeylerine göre fuhşa vakfedilmiş erkekler de vardı.”¹⁶ cümlesinden hareketle fahişeliğin dönemde hoş karşılanmamasına rağmen olduğunu hatta erkeklerin bile bu kuruma vakfedildiğini de görebilmekteyiz. Ayrıca Tevrat’ta fahişelerden uzak durulmasının öğütlendiğini de şu cümleden hareketle söyleyebiliriz: “Fahişelerle arkadaşlık eden malını yok eder...”¹⁷ Yahudi erkek ve kadınların fahişelik etmelerini hoş karşılamayan bir tavra rağmen, kazanç kapısı olarak fahişelik yapıldığı kuşkusuzdur. Dönemin aile yapısında cariye almak ya da çok eşlilik Yahudi kavimlerinde izin verilen bir durumdur. Bu çeşitlilik arzusunun maddi yetersizlik sebebiyle yaşayamayan erkeklerin ise fahişelere başvurusu muhtemeldir. Fahişeler ile arkadaşlık edilmemesini öğütleyen bir cümle kutsal kitaplarında varken, bu kavmin fahişelik kurumundan kendini sıyrabildiğini söyleyemeyiz.

Eskidoğru’nun önemli kültürlerinde ortak özelliklere sahip olarak gözümüze takılan fahişelik kurumu, belli ki döneminde dinlerince yasaklama getirilen bir kavme kadar etki edebilmiştir. Düşündüğümüzde Sümer, Babil, Asur, Lydia gibi yüzyıllarca siyasi, ticari, sosyal etkileşim alanları bulunan devletlerin, çevresindeki devlet ve kavimleri etkilemeleri düşünülebilecek en doğal sonuçtur.

Günümüzde herhangi bir devletin göze hoş gelen âdeti, kurumu kısacası en basitinden oyuncağı bile, içinde bulunduğumuz kültüre yerleşebilmektedir. Cinsellik gibi önemli bir ihtiyacı gideren fahişelik kurumu da doğal olarak, bayraktarı kimdir bilinmez ama birçok kültür arasında sıçrayarak sosyal yaşama dâhil olmuş olabilir. Eskidoğru’da yakın coğrafyalardaki devletler arasında fahişelik ile bağdaşan geleneklerin bulunması, fahişelik kurumunun etkileşim ile de devlet mekanizmasına dâhil olabileceği sonucunu ortaya atmamızı sağlıyor. Ancak fahişelik kurumu, coğrafi olarak yakın iki kültür arasında, birinden ötekine her zaman etkileşim ile yerleşmiştir dememiz yanlış olacaktır. Sonuç olarak Mesopotamia ve Anadolu sınırları dâhilinde fahişeliğe baktığımızda, net bir şekilde sosyal yaşantıdaki yerini kavrayabiliyoruz.

Peki, etkileşimle ya da değil, Hellas’ta fahişelik ne konumdadır?

2. Eskibati’da (Hellas) Cinsellik

Hellen kültürü, dünya tarihi açısından hümanizm hareketi ve felsefi düşünce yapısıyla insanlığa büyük bir katkı sağlamıştır. Ancak Hellenler kendi dönemlerinde, tümüyle felsefe ve hümanizm hareketine bağlı kalarak yaşamışlardır diyemeyiz. Döneminin en modern kültürü olmuşlardır elbette; ama cinsel açıklıklarının saldırganlığından kendilerini sıyıramamışlardır. Eğer

¹⁵ Tevrat, Hoşea, Bap 4: 12-14.

¹⁶ Tevrat, I Krallar, Bap 14: 24.

¹⁷ Tevrat, Meseller, Bap 29: 3.

sıyrabilmiş olsalardı homoseksüellik¹⁸, hermafroditlik¹⁹, erotizm²⁰, pederasti²¹, afrodizyak²², androjini²³, zoofili²⁴ gibi Hellence kökenli sözcükler hala daha kullanılıyor olmazdı. Tanrı ve tanrıçalarının şehvetle dolu olduğu bir dine inanıyor olmaları bile cinselliğin Hellen toplumunda ağır bastığını kanıtlar niteliktedir. Hera'nın kıskançlığına rağmen ölümlü ve ölümsüz dünyayı erkekliğiyle terörize eden bir Zeus vardır.²⁵ Sadece Zeus'un aşk mitlerinin incelenmesi bile başlı başına dönemin cinsellik algısını anlamamızı sağlayabilir. Yalnızca şehvetle dolu olanlar tanrılar ve tanrıçalar değildir. Hellen kültüründeki kahramanlar da en az onlar kadar cinsel arzularla doludur. Hellas coğrafyasında hayranlık duyulan Herakles²⁶ figürü bir gecede elli kızın bekâretini bozabilecek bir kudrete sahiptir. Ayrıca Herakles, yeğeni olan Iolas ile ilişki yaşaması ve "kıvrıkcık saçlı, tatlı Hylas" a âşık olması sebebiyle biseksüel²⁷ bir kahramandır.²⁸ Böyle bir dönem dinamiği içerisinde Hellenler de tanrı ve tanrıçalarının erdemleriyle hayatlarını sürmeye çalışmışlardır diyebiliriz. Güzel ve estetik buldukları her şeye uyanan arzuları, Hellenlerin cinsel kıstası olmuştur.

2.1. Eşcinsel İlişki

Cinsellik, insan türünün devamlılığını sağlaması için evrimle gelen, zamanla farklı boyutlara taşınmış bir haz hediyesi olmuştur. Ancak dünya tarihinde insan, her cinsel ilişkisinde üreme kaygısı taşımamıştır. Günümüzde üreme kaygısı taşınmadan yapılan cinsel birliktelik türlerinden biri de homoseksüel ilişkidir. Ancak homoseksüellik (eşcinsellik) kavramı günümüz kelimesidir ve daha karmaşık açıklamaları bulunmaktadır. Bu yüzden antik Hellas coğrafyasındaki eşcinsellik konusu altına toplanabilecek örnekler, aslında dönemin kendi anlayışında tam olarak bizlerin düşündüğü eşcinsellik kavramını çağrıştırmıyor.²⁹ Daha çok erkek ve oğlan ilişki

¹⁸ Homoseksüellik veya eşcinsellik: Aynı cins veya cinsiyetteki insanlar arasındaki romantizm, cinsel çekim ya da cinsel davranıştır. *Homoseksüellik, heteroseksüellik* ve *biseksüellik* ile birlikte heteroseksüel-eşcinsel spektrumundaki üç ana cinsel yönelimden biridir. Bu sözcük eski Hellence *ὁμός, ὅ, ὅν* (adj.) "aynı, benzer, eş, türdeş" anlamına gelen sıfat ile Latince *sexus, us*, (masc.) "cinsiyet, seks" bileşimidir. Hellence sözcük için bkz. Güler Çelgin, *Eski Yunanca-Türkçe Sözlük*, Kabcacı Yayınları, İstanbul, 2011, s.470; Latince sözcük için bkz. Sina Kabağağaç- Erdal Alover, *Latince Türkçe Sözlük*, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1995, s. 553.

¹⁹ *Hermafroditlik*: Eski Hellen mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası, güzeller güzeli Aphrodite ile habercilerin, tüccarların koruyucu tanrısı Hermes'in "çift cinsiyetli çocuğu (oğlu/kızı)"nın özel adından türetilmiştir. Kısacası *Ἑρμαφροδίτος, η: Ἑρμῆς* (Hermes) ile *Ἀφροδίτη* (Aphrodite) isimlerinin bileşimidir. Bkz. Çelgin, A.g.e., 2011, s.114/ s.276.

²⁰ Bu sözcük eski Hellen mitolojisindeki aşk, seks ve şehvet tanrısı Eros'tan (*Ἔρως*) türetilmiştir.

²¹ *Pederasti*: Erkek çocuklarına duyulan sevgi, oğlancılık anlamına gelen eski Hellence bir sözcüktür. *Πάδεραστία* (Pederastia): *Παίς, Παιδοσ, ὁ, ἡ*, (masc./fem.), (çocuk) ve *ἀστεῖος, α, ov* (adj.) (zevkli, ince, nazik, hoşgörülü) bileşimidir. Bkz. Çelgin, A.g.e., 2011, s. 104/ s. 487.

²² *Afrodizyak*: Cinsel heyecanı artıran maddelerin tanımında kullanılan genel isim. Kelimenin orijini Tanrıça Aphrodite'nin isminden gelmektedir. Afrodizyak veya aşk ilacı, tüketildiğinde libidoyu arttıran bir maddedir. Eski Hellencede *ἀφροδισιακόν* (*aphrodisiakon*) "Aphrodite'ye ait" anlamındadır.

²³ *Androjini*: Hellence "Erkeğe benzeyen kadın, çift cinsiyetli" anlamındadır. *Ἀνδρόγυνος, ὁ* (masc.) (Kadını erkek, efemine erkek): *ἀνήρ, ἀνδρός, ὁ* (masc.) "adam", "erkek" ve *γυνή, γυναικός* (fem.) "kadın, karı, eş" sözcüklerinin bileşimidir. Bkz., Çelgin, A.g.e., 2011, s. 66/ s. 136.

²⁴ *Zoofili*: İnsan ve hayvan arası cinsel eylemi veya böyle eylemlere eğilim göstermeyi tanımlamak için kullanılan bir terim. Bu sözcük, *ζῷον, ὄν, το* (neutr.) "hayvan, canlı, yaratık" ve *φίλιος, α* veya *ος, ov* (adj.) "dostça duyguları olan, dost, arkadaş, dostluk, dostça, sevilen, aziz" sözcüklerinin bileşimidir. Bkz., Çelgin, A.g.e., 2011, s. 302.

²⁵ Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, Çev: Sevgi Tamgüç, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 807, 808.

²⁶ A.g.e., 2012, s. 268, 270.

²⁷ *Biseksüellik* terimi çoğunlukla hem kadınlara hem erkeklere yönelik romantik veya cinsel hisleri belirtmek için insan çekimi bağlamında kullanılır. Bu çekime dâhil olan bireylere de *biseksüel* denilmektedir. Bu sözcük Latince *bi* (praep.) "iki defa, çift" ve *sexus, us*, (masc.) "cinsiyet, seks" sözcüklerinin bileşimidir. Bkz. Kabağağaç-Alover, A.g.e., 1995, s. 553.

²⁸ Reay Tannahill, A.g.e, 2003, s. 76.

²⁹ Nuran Şahin, *Antik Dönemde Anadolu'da Kadın*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2013, s. 131-136.

örnekleri gördüğümüz için bu bilgilerden hareketle, Hellas coğrafyasındaki eşcinsellik olarak niteleyebileceğimiz algıya ulaşabiliriz.

Hellas'ta oğlan ve erkek denilince net bir ayrım söz konusudur. Hellenlerde bu iki “cins” için çok basit bir kıstas bulunmaktadır. Erkek ve oğlan için iki farklı cins diyoruz çünkü dönemde oğlanlar, erkekler için karşı cins manasına gelmektedir. Bu yüzden aktarılan bu ayrımı yapmaktan çekinmiyoruz. Bir erkeği oğlandan ayıran kıstasa gelirse, ergenliğini kısmen tamamlamış olmak, deyiimi yerindeyse kılınmak, erkek bir vatandaş yerine konulmaya başlamak için yeterlidir.³⁰ Bir oğlan kılınmaya başlanıp cinsel ilişkide etken kabul edilinceye kadar erkeğin karşı cinsi konumunda sayılmıştır.³¹ Bu adet aslında topluma kabulün bir şartını oluşturmaktadır. Quignard'ın eserinde parmak bastığı noktalar, tam olarak bizim Hellen kültüründe erkek-oğlan ilişkisi bağlamında aktarmaya çalıştıklarımızı kapsamaktadır:

“Oğlancılık, Yunanlılarda topluma kabul edilme kuralıydı. Pais (oğlan) ile arkadan birleştiğinde, erişkin erkeğin spermi, oğlan çocuğuna erkeklik aktarıyordu. Arkadan birleşmek anlamına gelen Hellence “eispēin” (εἰσπεῖν) fiili, Latince’de sözcüğü sözcüğüne “inspirare” (esinlemek) fiiliyle karşılanır. Erkek sevgilisi, “inspirator” a yani kendisinden daha yaşlı vatandaşa kendisini verir, buna karşılık ondan av eğitimi ve kültür alır; ikisi de savaş için gerekli şeylerdir.”³²

Aslında baktığımızda bu tarz bir ilişki, bizler için eşcinsel ilişki kavramına dâhil olsa da Hellenler için gayet doğal bir adettir. Birçok Eskibatı tarihçisi Hellenlerde böyle bir âdetin ortaya çıkmasını, erkek ile kadın cinslerinin birbirinden izole ortamlarda bulunmasına ve askerlik gibi sürekli hemcinsleriyle aynı ortamda bulunan erkeklere dayandırmaktadır.³³ Öte yandan Hellen kültüründe eşcinselliğin olmasına ve devamlılığına, eskiden sayılarının çok olduğu savunulan üçüncü bir cinsin (*hermafrodit*) sebep olduğu da dönemin düşünürlerinin aktardıkları arasındadır.³⁴

Hellenlerde eşcinsellik ile ilgili asıl merak edilen, âdet dışında bir homoseksüellik hareketinin bulunup bulunmaması yönündedir. Bu bağlamda Hellen kültüründe erkeklik çemberinin içine dâhil olup, cinsel ilişkide edilgen kalmaya devam eden erkekler toplumda dışlanmışlardır. Çünkü bu erkek-oğlan âdetinin özüne ters bir durum içerdiğinden erkekliği aşağılayan bir eylem olarak kabul edilmiştir. Günümüzde heteroseksüel³⁵ ile homoseksüel ayrımını bizler yapıyor olsak da adı konulmadan bu ayrımın Hellen toplumunda da olduğunu bilmeliyiz.³⁶ Erkekliği, edilgen kalma suçuyla lanetleyen bu bireylere Hellen ve Latin toplumunda da aynı anlamda kullanılan “*molles*” denilirdi. Hatta bu insanlar toplumda ruh sağlıkları bozuk insanlar olarak görülürlerdi.³⁷

³⁰ Platon, *Symp.*, 180-b.

³¹ Anıl Mutluay, *Arkaik ve Klasik Dönemlerde Ege Dünyasında Homoseksüellik*, (Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa, 2018, s.78, 79.

³² Pascal Quignard, *Cinsellik ve Korku*, Çev: Aykut Derman, Can Yayınları, İstanbul, 2001, s. 14.

³³ Reay Tannahill, *A.g.e.*, 2003, s. 77.

³⁴ Anıl Mutluay, *A.g.e.*, 2018, s. 36, 37, 38.

³⁵ Heteroseksüel: Bu sözcük eski Hellence *ἑτερος*, *a, ov* (adj.) “ikisinden biri, öbürü, diğeri” ve Latince *sexus*, *us*, (masc.) “cinsiyet, seks” sözcüklerinin bileşimidir. Hellence sözcük için bkz. Çelgin, *A.g.e.*, 2011, s.279. ve Latince sözcük için bkz. Kabağağaç-Alova, *A.g.e.*, 1995, s. 553.

³⁶ R. Padgug, “Cinsel Sorunlar: Cinselliği Tarih İçinde Yeniden Düşünmek”, Ed. M. B. Dumberman-M. J. Vicinus-G. Jr. Chauncey, *Tarihten Gizlenenler: Gay ve Lezbiyen Tarihine Yeni Bir Bakış*, Çev: Serkan Göktaş, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2001, s. 54.

³⁷ Richard Sennet, *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Çev: Tuncay Barkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s. 39.

Hellenlerin, sosyal toplumda böyle bir âdete meşruiyet kazandırmaları yine tanrılarından aldıkları motivasyondan sebeptir.³⁸ Zeus'un, Ganymedes'e duyduğu aşk erkek-oğlan ilişkisinin aşk ekseninde paralel yürütüldüğü bir mittir. Zeus'un bu oğlana duyduğu aşk bir kadına duyduğu aşk ile eş tutulur.³⁹ Bu mittin bir meşruiyet kazanabilmiştir diyebiliriz.⁴⁰ Öte yandan estetik vücudu ve zekâsıyla Hellen toplumunun gözde isimlerinden olan Apollon'un Miletoslu yakışıklı bir delikanlı olan Brankhos (adının anlamı "boğaz"dır.⁴¹) ile olan eşcinsel birlikteliği bu meşruiyeti beslemiştir. Bu âdetin oluşmasında sadece tanrısal dokunuşlar etkili değildir. Hesiodos'un *Θεογονία* (*Theogonia* [Tanrıların Doğuşu]) eserinde bir Pandora figürü bulunmaktadır.⁴² Bu figür aslında kadınlara bakış açısının önemli bir kısmını karşılamaktadır. Tanrılar tarafından erkeklere acı çekmesi için hediye edilmiş olan kadın figürü dönemin kadın bakış açısını gayet net ortaya koymaktadır. Bu sebeple toplumdaki kadın algısı da eşcinselliğin doğmasında etkilidir. Özellikle MÖ 6. yüzyılın başlarında ortaya çıktığı kabul edilen Batı felsefesinin dokusu, kadın bedeninin topluma ve erkeğe verebileceği zararlardan korunma yolları önerirler.⁴³

Erkek ile oğlan ilişkisinin Hellen kültüründen türeyip başka kültürleri etkilediğini de bizlere Herodotos şu cümleleriyle aktarmaktadır: "(...) Kulaklarına çalınan çeşitli zevkleri hemen kaparlardı; örneğin genç oğlanlarla cinsel ilişkiye girme alışkanlığını Hellenlerden almışlardı. Evlilik hayatına geçilince, her birinin birkaç nikâhlı karısı olmasına rağmen, çok sayıda cariyeye de satın alırlardı..."⁴⁴ Herodotos'un bu pasajda bahsettiği yeni cinsel hazlara çabuk uyum sağlayan devlet Perslerdir. Hatta pasajın devamında Herodotos, Perslerin oğlanlarla ilişkiye girebiliyorlarken ve zaten evde kadın varken fazla cariyeye almalarını garip bulur. Yani bir Hellen bakış açısıyla Perslerin kadınlara düşkünlüğünü yargılar.

Olgun erkek ile oğlan arasındaki yakınlışmayı etkin kılan ve bu ilişkiyi tetikleyen bir unsur olarak eğitim sistemini de işin içine katmamız gerekmektedir. Başlangıçta Hellas coğrafyasında olimpiyatlara sporcu ve savaşçı yetiştirme amaçlı kurulan *gymnasion*larda, zamanla toplumda önem kazanan ve bedeni beslediğine inanılan felsefesinin, bu okullara girmesiyle işler değişmiştir.⁴⁵ Hellen felsefesinde kadın bedeninde uzaklığa daha önce değinmiştik. Hem bu uzaklık hem de erkek aklı ve bedenine yöneltlen övgüler, genç oğlanlara duyulan ilgiyi arttırmıştır. Bedensel faaliyetlerde çıplaklık unsurunun dâhil olması doğal olarak erkek-oğlan birlikteliği fikrini beslemiştir. Özellikle sofistlerin toplum içerisinde hiyerarşik tepelere tırmanmaya başlaması, bu okulları cazibe merkezleri haline getirmiştir.

Hellashlı Straton (MÖ yak. 4. yüzyıl) aslında dönemin çoğu sofistinin oğlanlara bakışını net bir şekilde ortaya koymuştur: "On iki yaşında bir oğlanın tazeliği arzu uyandırır; ama on üçünde daha da hoştur. On dördünde açan aşk çiçeği daha da tatlıdır ve on beşinde cazibesi artar. On altı ilahi yaştır"⁴⁶ Anlıyoruz ki yaş tabanı olarak ergenliğe giriş, oğlanlarla cinsel yakınlık için bir gerekliliktir.

³⁸Ahmet Gözlü, "Olimposlu Tanrıların Homoseksüel ve Trajik Aşkleri", *Tarih ve Siyaset Bilimi Araştırmaları*, Ed. Aydın Efe, Akademisyen Kitapevi, Ankara, 2019, s. 31-45.

³⁹ Yves Bonnefoy, *Mitolojiler Sözlüğü*, Çev: Levent Yılmaz, Dost Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2000, II: s. 921.

⁴⁰ Anıl Mutluay, A.g.e., 2018, s. 66.

⁴¹ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2010, s. 75.

⁴² Hesiodos, *Theog.*, 570-605.

⁴³ Bkz. Genevieve Lloyd, *Erkek Akıl. Batı Felsefesinde Erkek ve Kadın*, Çev: Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.

⁴⁴ Herodotos, *Tarih*, I, 35.

⁴⁵ Eva Cantarella, *Bisexuality in the Ancient World*, Yale University Press, New York and London, 1996, s. 6.

⁴⁶ Reay Tannahill, A.g.e., 2003, s. 77.

Hellas coğrafyasındaki erkek-oğlan cinselliği ile ilgili asıl tartışılan konu, erkek-oğlan ilişkisinin hangi boyutlara vardığına ilişkindir. Hellen kültürünün günümüz Avrupa'sının temeli olduğu düşünülünce ile bu boyutun yalnızca okşama ve sürtünme sınırında tutulduğu yönünde açıklamalar yapan araştırmacılar bulunmaktadır. Örneğin Sennett şu söylemiyle, erkek-oğlan ilişkisinin çok sınırlı olduğunu savunuyor: “*Bu noktada cinsel kod vücudun herhangi bir deliğine girmeyi hem oral seks hem de anal seks yasaklıyordu... Erkekler arasındaki seks sırasında, çoğunlukla iki kişi de ayakta dururdu. Bu konumda herhangi bir deliğe girmekten kaçınan ve birbirlerine aynı şeyi yapan erkek âşıklar aralarındaki yaş farkına rağmen eşittir...*”⁴⁷ Sennett'in başka araştırmacılar tarafından milliyetçi bulunan bu söylemlerine karşı, birçok tasvirli eserin olması ve klasik metinlerde cinsel ilişkinin yaşandığını ima eden cümlelerin varlığı Sennett'e anti-tez üretmektedirler. Sennett bu söylemin büyük bir kanıtını muhtemelen Platon'un Συμπόσιον (Symposion [Şölen]) adlı eserindeki Sokrates ile Alkibiades ilişkisinden çıkartmaktadır. Eserde, birden fazla oğlan sevgilisi olduğu düşünülen Sokrates'in bir akşam yemeği için davet edildiği konuta gittiği yazılır. Ardından gelen Alkibiades ise kıskançlık göstererek Sokrates'i ev sahibine karşı mahcup düşürür. Sokrates ev sahibine dönerek: “*Bu adama duyduğum sevgi başımı sürekli derde sokuyor. Ona düşkünleştikten beri, güzel görünüşlü bir çocukla konuşmak bir yana, bakmama bile izin yok... Hemen kıskançlığa kapılıyor... Korkarım bugünlerde ciddi ciddi üstüme yürüyecek.*”⁴⁸ der. Eserin devamında Sokrates'in Alkibiades ile cinsel ilişkiye girmeye direndiği ve Sokrates'in oğlanlara karşı cinsel ilişkiye girmemeleri gerektiğine dair öğütleri bulunur. Ancak Sennett her ne kadar bu örnekleri ileri sürse de Sokrates'in sözel bir öğretmen olduğunu da göz önünde bulundurması gereklidir. Yazılı eseri bulunmayan Sokrates'in hikâyeleri, Ksenophon, Platon ve Athenaeus gibi yazarların symposionlarından, dedikodularla dolu olan kitaplarından gelmektedir. Bu sebeple Sennett'in cinsel ilişki yoktur gibi bir ifadesi kuşkuludur. Dönemin eserlerinde erkek- oğlan arasındaki cinsel birliktelik tasvirleri içeren eserler de Sennett'in söylemine karşıdır.

Erkekler ile oğlanlar arasındaki ilişki yasalar tarafından da stabil tutulmaya çalışılmıştır.⁴⁹ Özellikle Solon'un (MÖ yak. 639-559) çıkardığı yasalar arasında oğlanlarla ilişkiye dair düzenlemeler de bulunuyordu.⁵⁰ Bu düzenlemelere göre herhangi bir erişkin birey izinsiz bir şekilde ergenlik çağından önceki bir çocuğu izler veya taciz ederse cezalandırılır. Ayrıca Solon, bir kölenin özgür doğmuş oğlanlarla ilişkiye girmelerinin de önünü kapatan düzenlemeler getirmiştir. Bu dönemde okula giden oğlanların okula gidiş geliş saatleri netlik içerisinde. Okula gidiş gelişlerde de oğlanlara eşlik eden köleler yahut devlet tarafından seçilmiş refakat elemanları bulunurdu.⁵¹ Oğlanlara karşı tecavüzün önüne geçilmeyi amaçlayan bu düzenlemelerin olması, daha önce Hellen toplumunda böyle bir durum ile karşılaşıldığının bir göstergesidir. Oğlanları dış etkenlerden korumak bir yana aile içerisinde de oğlanları koruyan yasalar oluşturulmuştur. Kendi oğluna tecavüz eden veya oğlunu herhangi bir fahişelik sistemine dâhil eden ebeveynlere de cezalar verilmiştir. Öte yandan kendi isteği ile erişkinliğe yakın bireylerin, pasif rolde eşcinsel fahişelik yapması durumunda da aynı düzenlemeler içinde bulunan cezalara çarptırılırdı.⁵² Antik Hellen kültüründe oğlancılık, en yoğun Büyük İskender'e (MÖ 332) kadar gelen sürede yaşanmıştır. Büyük İskender'in döneminde yazarların oğlancılık ile ilgili tartışmalarının azami seviyede olması böyle bir çıkarım yapmamızı sağlamaktadır.

⁴⁷ Richard Sennet, *A.g.e.*, 2002, s. 40, 41.

⁴⁸ Platon, *Symp.*, 213d.

⁴⁹ Harvey Yunis, “The Rhetoric of Law in Fourth-Century Athens”, *The Cambridge Companion to Ancient Greek Law*, Ed. M. Gagarin- D. Cohen, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s. 195, 196.

⁵⁰ Reay Tannahill, *A.g.e.*, 2003, s. 81.

⁵¹ Xenophon, *Lac.*, II, 2-4.

⁵² Bkz. Douglas MacDowel, *Athenian Laws About Homoseksuality*, Cornell University Press, U.S.A., 2000.

Hellen cinsel kültürüne, konumuzla alakalı dâhil olan diğer bir konu da lezbiyenliktir. Klasik Dönem'de, kadın kadına cinsel ilişkiye girenlere *tribad* (Hellence: *τρίβαδ*) adı verildiği kaynaklardan anlaşılmaktadır.⁵³ Ayrıca Quignard, kadınlarla cinsel ilişkiye giren kadınlara verilen ad olan 'lezbiyen' kelimesinin, Hellence emmek anlamına gelen '*lesbiazein*' (Hellence: *λεσβιαζειν*) kelimesinden türediğini belirtmektedir.⁵⁴ Hellen kültüründe kadın-kadına ilişki, yazılı kaynaklarda sıklıkla göremeyeceğimiz türden bir üstü kapalılığa sahiptir. Öte yandan Hellen kültüründe lezbiyenlik denilince akla Lesbos Adası'ndaki kadınlar ve özellikle şair Sappho gelmektedir.⁵⁵ Sappho, lezbiyenliğe de adını veren Lesbos Adası'nda MÖ 7. yüzyıl sonlarında Eresos'ta dünyaya gelmiş bir kadındır.⁵⁶ Hellen kültüründe Onuncu *Mousai* (Hellence: *Μοῦσαι*) olarak anılmasına yetecek kadar etkileyici bir şair olmuştur.⁵⁷ Sappho'nun yazdığı şiirlerin küçük bir kısmının günümüze ulaşmış Türkçe'ye çevrilmesine rağmen⁵⁸, bilinen şiirlerindeki öğrencilerine tutkuyla sesleniş kendisinin lezbiyen olduğunun düşünülmesini sağlamıştır. Günümüz lezbiyenlerinin de özelliklerinden olan erkek egemenliğine direnişin ayısının Sappho'nun karakterinde bulunması, lezbiyen olma ihtimalini beslemektedir. Erkek egemen yönetime karşı sert duruşundan ötürü Lesbos Tyranı tarafından Sicilya'ya bile sürülmüştür. Sappho'nun bu duruşu Hellen kültüründe kabul edilirliliği bulunmayan bir alan olduğu için kendi döneminde bile çok sorgulanan bir kadın olmasına sebep olmuştur. Kadın cinselliğinin yok sayıldığı bir devirde, her ne kadar kesin kanıt olmasa bile, kadın-kadına cinsel ilişki için mücadelesini veren bir karakterin olması insanlık tarihi açısından önemlidir.

"Bana iyi davran, Gongyla,

Ak giysilerini giyin

yanıma koş hemen

senin güzelliğin besliyor

isteğimi

Her görüşümde üstündekileri

başım dönüyor,

sevinçle doluyor içim,

Eskiden darıldıysam da Aphrodite'ye

şimdi yalvarıyorum

öç almaya kalkmasın,

*seni tezelden yollasın diye"*⁵⁹

Bu dizelere baktığımız zaman objektif bir gözle şairin arzu duyduğu kişiye izafen bu dizeleri yazdığını söyleyebiliriz. Sappho, kadın öğrencilerine bunun gibi birçok şiir yazmıştır. Dolayısıyla Sappho'nun lezbiyenliği, genel olarak kabul görmüştür.

Genel itibarıyla Hellen kültüründe eşcinsellik kavramı daha çok erkek-oğlan ilişkisi çevresinde yaşanmıştır. Birçok arkeolojik bulgu da erkek-oğlan ilişkisine dair somut kanıtlar

⁵³ Reay Tannahill, *A.g.e.*, 2003, s. 88.

⁵⁴ Pascal Quignard, *A.g.e.*, 2001, s. 14.

⁵⁵ John Boswell, "Concepts, Experience, and Sexuality", *Differences* 2, C. 1, s. 67-87.

⁵⁶ Nuran Şahin, *A.g.e.*, 2013, s. 125-128.

⁵⁷ Strabon, *Geographika XIII, II, 3 (C617)*.

⁵⁸ Bkz. Sappho, *Şiirler*.

⁵⁹ *A.g.e.*, 93, s. 66.

ortaya koymuştur.⁶⁰ Hellen yasalarıyla koruma altında bulunan, bir âdete dayandırılan bu ilişki türü Hellenlerin cinsel hayatlarının çeşitliliğini bizlere sunmaktadır. Hellen kültüründe eşcinselliğin yerini öğrenmemiz, bizlere amacı cinsel haz olan fahişelik kurumu içerisinde eşcinsel ilişkinin tercih edilir olup olmadığı yönünde bir düşünce oluşturmaktadır. Böylece fahişelik kurumunun hatlarını çizerken, hangi konuları ne sebeple hattın içine dâhil ettiğimizi kavrayabiliriz.

2.2. Oikos (Ev) İçerisindeki Kadın

Hellen kültüründe, cinsellikte de erkek egemen bir anlayış olduğu için evdeki kadının cinselliği bir görevden öteye gidememiştir. Kadınların hayatlarının, ev ile sınırlandırılması bu kültürde kadın profilinin silik kalmasına çalışıldığına işaret eder.⁶¹ Bu sebeple dönemin cinsellik algısını oluştururken erkeklerin cinsel ilgi alanlarından hareketle bir anlam çıkartmaya çalışıyoruz. Hellenlerin kadınlar hakkında düşünceleri son derece aşağılayıcı olmuştur. Oğlancılığın moda olmasında da etkisinden söz ettiğimiz kadına bakış açısı, yurttaş kadınların neredeyse kölelerle aynı statüde tutulmasını sağlamıştır.

Hellas coğrafyasındaki her şehirde bu etki net bir şekilde hissedilmezken, araştırmacılar eserlerden ve yasalardan hareketle Atinalı kadınların ev esareti yaşadıklarında hemfikirlerdir.⁶² Atinalı kadınlar tüm yaşamları boyunca en yakın erkek akrabalarına bağlı bir hayat sürmeye mahkûmdurlar. Resmi eğitim almaları sağlanmaz, zamanlarının çoğunda “ev kadını” olmak için gerekli becerileri öğrenmeleri sağlanırdı. Zamanı gelip ailedeki erkeklerin seçtiği kişi ile evlenene kadar evde kendine ayrılmış bölümde hayatını geçirmek zorundaydı. Evlendiğinde de kocası tarafından, Hellen kültüründeki birçok kadına olduğu gibi, *γυνή* (gyne [çocuk taşıyıcısı]) olarak görülürdü.⁶³

Atinalı kadın modeli evlendikten sonra kocasıyla ender olarak yemek yerdi.⁶⁴ Eğer kocasının bir misafiri yemeğe davetliyse kadın bu yemek masasına davet edilmezdi. Dışarı çıktığı zamanda da kocası ile çıkmıyorsa; yanına üçten fazla giysi, bir *obolos*⁶⁵ değerinden fazla yiyecek ve içecek alması yasaktı. Dışarı çıkacağı vakit hava kararmışsa mutlaka feneri yanan bir arabaya binmesi zorunluydu.⁶⁶ Bu kadınların kocası ve erkek akrabaları dışında başka erkekler tanınması hoş karşılanan bir durum değildir. Plutarkhos, bir hikâyesinde bu durumun trajikomik yanını aktarmaktadır. Hieron, ağız kokusuyla alay edildiğinde eve giderek karısına kendisini neden uyarmadığını sorar ve karısı “*Bütün erkekler böyle kokar sandım.*” diyerek cevap vermesi üzerine sinirlenir.⁶⁷ Hieron sırf bu yüzden bile eğer isterse karısını boşama hakkına sahiptir. Boşanma konusunda özellikle Atinalı kadınların hiçbir hakları yoktur.⁶⁸ Kadın boşanmak için kocasının zina yapmasını ya da oğlanlarla birlikte olmasını bile gerekçe gösterememektedir.

Atinalı kadınların Babil, Mısır, İbrani çağdaşlarıyla aynı yasal ve toplumsal konumda olduklarını söyleyebiliriz. Hellenler kültürel manada siyaset, felsefe ve sanatta her ne kadar gelişmiş olsalar da erkek egemenliği çamuruna batmış kadınları göz ardı etmişlerdir. Aralarında Sappho gibi bağımsız ruhlar bulunsun da genel olarak Hellas coğrafyasında yurttaş olan evdeki

⁶⁰ Anıl Mutluay, A.g.e., 2018, s. 166-171.

⁶¹ Esra Yalazı- Sultan Deniz Küçüker, “Ksenophon’un Oikonomikos Adlı Eserinde Evlilik ve Kadına Yaklaşım”, *Archivum Anatolicum*, C.9, S.2, 2015, s. 57-90.

⁶² Nuran Şahin, A.g.e., 2013, s. 7,8.

⁶³ Reay Tannahill, A.g.e., 2003, s. 84.

⁶⁴ Nuran Şahin, A.g.e., 2013, s. 9.

⁶⁵ Obolos, *ὀβολός*, *oû, ô* (masc.): Atina para birimi.

⁶⁶ Plutarkhos, *Solon-Poplicola*, 21.

⁶⁷ A.g.e., 7.

⁶⁸ Euripides, *Medea*, 236-237.

kadından beklenenler kesindir. Hellen kadınından, erdemli ve ciddi tavır takınan, terzilikte becerikli olan, hizmetkârlara doğru görevleri verebilecek akla sahip, kocasının parasını ve mülkünü tasarruflu kullanan, en önemlisi kocasına çocuk verebilmesi için doğurganlığa sahip kadınlar olmaları istenirdi.

Hellenler evdeki kadınları akılsız, aşırı şehvetli ve ahlaki açıdan kusurlu olmakla suçlardı. Eğitimden yoksun bırakanlar aslında kendileriyle kadınları akılsız görmüşlerdir. Kocalarının kendileriyle değil fahişelerle ve oğlanlarla birlikte olmalarından dolayı şikâyet ettikleri, cinsellik yaşamak istedikleri için aşırı şehvetli sayılmışlardır. Geçinmek için para kazanmak yerine siyaset ve felsefeyle uğraşıp bu alanlara para yatırdıkları için kocalarını eleştiren kadınların da ahlaki açıdan kusurlu oldukları sonucunu çıkartmışlardır.⁶⁹ Kendi elleriyle sosyal tabakanın dibine soktukları halde kadınların tabiatının böyle olduğunu savunmaları, dönemin evdeki kadınına karşı bakış açısıdır. Hellen tragediyelerindeki kadın figürlerinin ortak özelliğine bakarsak, erkeklere zarar veren bir cins olarak betimlenen tiplerle dolu olduğunu görürüz. Kocasını öldüren Klytaimestra... Erkek kardeşini parçalayan ve sonradan da kendi çocuklarını öldüren Medeia... İftirasının ardından intihar eden Phaidra... Anne katlinin suç ortağı olan Elektra...

Evlilik erkeklere bazı sorumluluklar yükliyordu. Ancak bu sorumluluklar arasında evdeki kadınla cinsel ilişkiye girmek bulunmuyordu. Özellikle Solon döneminde, evdeki kadın çocuk yapana kadar ayda en az üç kere birlikte olması zorunlu kınılıyordu.⁷⁰ Ancak erkeklerin evlendikten sonra yalnızca eşleriyle beraber cinsel ilişkiye girmesiyle ilgili bir kural yoktu. Plutarkhos'un anlatısına göre Sparta'da durum daha vahimdir. Kimi zaman Spartalı erkeklerin, karılarını gün ışığında görmeden çocuk sahibi olduklarını aktarmıştır.⁷¹ Hellen kültüründe cinsellik ile bağlantılı olarak evdeki kadınlar, erkeğin amaçları doğrultusunda cinselliğini paylaştığı bir araçtan başka cinsel özelliğe sahip olamamışlardır diyebiliriz.

2.3 Mastürbasyon

İnsanlık tarihinde üreme kaygısı güdülmeden yaşanan cinsel ilişkiler, genellikle tasvip edilmemişlerdir. Hellen kültüründe ise, üreme amacı olmadan yaşanan cinsellik daha ön planda kalmıştır. Hellenlerin cinselliklerini yaşama biçimlerinden biri de mastürbasyondur. Dönemin zihniyetinde spermin boşa akıtılması, ziyan olarak görülürdü. Öte yandan dönemin felsefecileri tarafından, cinsel dürtülerini dengeleyemeyenlerin bu yola başvurmalarının topluma yarar sağlayacağı da tartışılan bir konu olmuştur.⁷² Laqueur, felsefecilerin mastürbasyona bakış açılarına şu şekilde değinmiştir:

*“Aristoteles, kız ve oğlanlarda buluş dönemini tartışırken, ‘ovalama yoluyla meni boşalmasına sebep olanlar’ın haz kadar acı da yaşayabileceklerini belirtir. Fakat bu işi ovalama yoluyla (Hellence ‘kendini ovalamak’ anlamına gelen tribesthai’den) yapmak öyle müthiş tehlikeli de görünmemektedir ve Aristoteles de bu olayı -bu kadarla kalıyorsa eğer- çok açık bir biçimde kınamaz... Aristoteles, genç yaşta seks yapmanın kızlar ve oğlanları daha ileriki yaşlarda da aynı şeyi yapmaya sevk edeceğini söyler; yani kanallar genişleyebilir, akıntı sükün edebilir, böylece eski alışkanlıklar aynı şeyi tekrar yaşama yönünde bir arzu yaratır.”*⁷³

⁶⁹ Reay Tannahill, A.g.e., 2003, s. 85.

⁷⁰ Marilyn Yalom, *Antik Çağlardan Günümüze Evli Kadının Tarihi*, Çev: Zeynep Yelçe-Neşenur Domaniç, Çitlenbik Yayınları, 2002, s. 24.

⁷¹ Plutarkhos, *Lyk.*, 15.

⁷² Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi II*, Çev: Hülya Tufan, Alfa Yayınları, İstanbul, 1988, s. 62.

⁷³ Thomas Laqueur, *Tek Kişilik Seks, Mastürbasyonun Kültürel Tarihi*, Çev: Sermet Yalçın, Literatür Yayınları, 2007, s. 94.

Mastürbasyonun hoş karşılanmadığı bir yer varsa o da *gymnasion*lardır. Hellen kültüründe günlük hayatta çıplaklık her ne kadar yasak olsa da olimpiyatlara hazırlanan savaşçı ve atletlerin, antrenman sırasında çıplak olmaları ayıplanan bir şey değildir. Çıplak olmalarında sakınca bulunmamasına karşılık, atletlerden penis başının gözükmemesi beklenirdi. Bu nedenle sünnetli erkeklerin yarışmalara katılmalarına uzun süre izin verilmemiştir. “*Hellenler için sünnet derisinin kısılalığı, hovarda bir cinsel yaşamın ya da sık sık mastürbasyon yapmanın kesin kanıtı sayılırdı.*”⁷⁴ Klasik Dönem zihniyetinde bir atlet ya da savaşçı fiziksel gücünün yanı sıra erdemleriyle de halkı etkilemek zorundaydı. Cinsel açıklık, ahlaksızlık olarak görüldüğü için kafalarındaki imaja uygun bulunmazdı.

Hellen kültüründe, mastürbasyonun doğal ihtiyaç olarak görülmesi de yaygın bir düşünce olmuştur. Özellikle *kynik* felsefesinin önemli halkalarından olan ve ihtiyaçlarını eksikliğini hissettiği anda gidermesiyle bilinen Laertesli Diogenes, kendini tatminin etmeyi ruh halini düzeltmek için yapılan bir eylem olarak görmekteydi. Ayrıca Diogenes, herkesin içinde mastürbasyon yapmaktan da çekinmeyen bir adamdır. Cinsel ihtiyacını gidermek ve sağlıklı ruh halinden kurtulmak için fahişe çağırıp da fahişenin geç kalması üzerine penisini ovalayarak boşalması mastürbasyona bakış açısını ortaya koymaktadır. Diogenes’in çağırttığı fahişe gelince de “*Hymenaion’u (düşün marşı) ilk önce elim söyledi.*”⁷⁵ demesi gülünçtür.

Kendini tatmin tabiki sadece erkeklere özgü bir eylem olmamıştır. Hellenlerde kadınların kendilerini tatmin şekilleri daha renklidir. Cinsel tasvirli eserlerin çoğunda görülen önceleri *olisbos* (ὀλισβος) adını verdikleri, sonraları *dildo* olarak günümüzde hala anılan yapay penisler dönemin kadınlarının *mastürbasyon* aletleri arasındadırlar. Bu aletler tahta, pişmiş toprak veya şişirilmiş deriden yapılırlardı. Batı Anadolu kıyılarındaki Miletos, bu aletlerin yapıldığı en önemli üretim merkezlerinden biri olmuştur. Kendini tatmin bağlamında bu aletleri kullananlar yalnızca kadınlar olarak tasvir edilmemişlerdir. Birçok arkeolojik buluntu üzerindeki tasvirlerde, özellikle grup seks sahnelerinde, erkeklerin *dildoları* tuttukları ya da kullandıkları görülebilir.⁷⁶ Hellen cinsel kültüründe kendini tatmin yazılı eserler ya da buluntularda çok nadir olsa da karşımıza çıkabilmektedir. Bu sebeple Hellas coğrafyasında tasvip edilmese bile cinsel dürtülerin doğal sonucu olarak mastürbasyon tercih edilmiş bir cinsel yöntem olmuştur.

3. Eskibati’da (Hellas) Solon’un Darphaneleri ve Fahişelik

Mesopotamia toprakları ile orijinlenen fahişelik kurumunun, bölgeden kültürel alışveriş sonucunda Eskibati’ya aktarılıp resmiyet kazandığı yaygın bir düşünce olmuştur. Kültürel olarak fahişelik kurumunu benimsemeye açık olan Hellenler, fahişeliği sosyal hayatın önemli bir noktasında konumlandırmışlardır. Bu kurumun işleyişini sürekli hale getirerek çeşitli esaslara bağlamışlardır. Özellikle Solon dönemiyle beraber bu kurumun zirve yapan bir popülerliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Atina’nın en ünlü kanun koyucusu (*νομοθέτης* [*nomothētēs*]) ve *arkhon*larından (*ἄρχων*) birisi olan Solon, fahişeliğin para potansiyelinin farkında olacak ki bu kurumu meşrulaştırmak için birçok yasa düzenlemiştir.⁷⁷ Solon’un düzenlediği bu yasalar doğrultusunda Eskibati’daki fahişelik kurumunun incelenmesi daha kolay olmuştur. Hellenlerin yıldızı siyasi anlamda parlarken dış ülkelerden getirilen kadın köleler, savaş esirleri ganimet olarak Hellas topraklarında

⁷⁴ Hans Peter Duerr, *Çıplaklık ve Utanç: Uygarlaşma Sürecinin Miti I*, Çev: Tarhan Onur, Dost Kitapevi, Ankara, 1999, s. 19.

⁷⁵ Thomas Laqueur, A.g.e., 2007, s. 97.

⁷⁶ John Boardman, *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları- Arkaik Dönem*, Çev: Gürkan Ergin, Homer Kitapevi, İstanbul, 2002, Resim 99.1.

⁷⁷ Susan Lape, “The Psychology of Prostitution in Aeschines Speech Against Trimarchus”, Ed. C. A. Faraone- L. McClure, *Prostitutes and Courtesans in the Ancient World*, The University of Wisconsin Press, 2006, s. 139-160.

fahişelik sektörüne de sokulmuştur. Bu kadınların artan sayıları, özellikle Solon'un dikkatini çektiği için mali bir gözle bu sektörü devletin lehine kullanma fikrine sıcak bakmıştır. Solon'dan önce gelen yöneticiler bu fahişelerin bireysel çalışmalarına göz yumduğundan, özellikle Atina'ya bağlı kentlerin limanlarında fahişe popülasyonu yükselmisti. MÖ 6. yüzyılın başlarında çıkarttığı yasa ile fahişelerin bir geneleve bağlı olarak çalışmalarını ve bu evlerin devlete vergi ödemelerini sağlamıştır.⁷⁸ Solon'un amacı bu sektörden gelecek olan vergi ile güçlü bir ordu oluşturma fikriydi.⁷⁹ Solon'un yaptığı bu düzenleme, kendisinin ruhsuz bir şekilde kadınları pazarlayan biri olarak görülmesini de sağlamıştır. Solon'un bu düzenlemeleri yaparken halkın tepkisini çekmemek amaçlarının içinde olmuştur. Şüphesiz yüksek çoğunluğu bu durumdan hoşnuttur; ancak yaptığı düzenlemeler ile ilgili bazı kesimler tarafından eleştiri de görmüştür. Naukrates'li Athenaios'un ünlü eseri *Deipnosophistai* (Δειπνοσοφισταί) adlı eserinde Philemon'un, Solon'un yaptığı düzenlemelerle kimseyi reddetmeye hakları olmayan bu kadınları 'aşk evleri'ne kapatıp, tüm cinsel açlık çeken erkeklerin bu evlere doluşmasını iğneli bir dille eleştirisi bulunmaktadır. Eleştirisinin bir kısmını bu şekilde dile getirmiştir:

*"Sen, Solon, ülkenin azmış gençlerle dolu olduğunu ve doğal iştahlarının bunları olmamaları gereken yerlere sürüklediğini görerek bazı kadınlar getirdin ve herkesin onlara ulaşabileceği yerlere yerleştirdin. Orada çırl çıplak duruyorlar. Onlara iyice bak oğlum, Beğendin mi? Hazır mısın? Onlar da hazır. Kapı açık ücreti bir obol. İçeri gir, burada saçmalıklar, gevezelikler ve hile yok. Sen ne istersen öyle davranırsın. Ve sonra çekip gidersin. Senden başka bir şey istemez."*⁸⁰

Solon, *nomothetes* (νομοθέτης [yasa koyucu]) olarak MÖ 594'te seçildiğinde yaptığı düzenlemelerle aslında Hellen toplumunun net bir hiyerarşik piramit üzerinde hayatlarını sürdürmelerini istemiştir.⁸¹ Bu sebeple halkı sahip oldukları ekonomik güce göre sınıflara ayırmıştır.⁸² Ayrılan sınıflarda konumuzla ilgili olarak önemli gördüğümüz konu bu piramitte kadınların konumlarıdır. Aristokrat ve orta sınıf aile düzenindeki kadını, hafif meşrepli kadınlardan ayıran ve kadınlara daha geniş haklar tanıyan düzenlemeleri de yapmayı ihmal etmemiştir. Kadınları iyi kadınlar ve diğer kadınlar olarak ayıran temel hususları, sosyal yaşama dâhil eden kanunlar vardı. İyi kadınlar olarak anılmasını istediği kadınların aile içerisindeki yerlerini güçlendiren değişiklikler bu düzenlemelerin ana mantığıdır. Eğer kadının kocası iktidarsız sayılabilecek belirtiler gösteriyorsa kadın bu kişiden ayrılıp, kocasının yakın akrabalarıyla evlenebilme hakkına sahip olmuştur. Ayrıca kadınların, çeyiz hazırlama ve kendilerinden beklenen becerileri kazanma zorunluluğu olmadan evlenebilmelerinin önünü açmıştır. Kısacası, kadınların bir aile yaşantısına dâhil olmalarını ya da bağlı kalmalarını sağlayarak, iyi kadın imajı oluşturulmaya çalışılmıştır. Hellen toplumunda, erkek aile bireylerinin ya da kocasının himayesinde bulunmayan kadınlar fahişe olarak anlam bulduğundan, kadınlar kendi statülerini iyi kadın çizgisinde sürdürmek için çabalamışlardır⁸³

Solon'un fahişelerin genelevlerde çalışma yasasını getirmesinin ardından, fahişeler bir gözetmen altında devlet onaylı bir izin belgesi ile çalışmalarına devam edebiliyorlardı. Atina'da genelev çalıştırmak için izin alan görevliye *pronoboskeion* denilmekteydi. Bu görevlinin çalıştırdığı fahişelerden ve gelen giden sayısından yola çıkılarak, genelevi ziyaret eden her

⁷⁸ İsmail Gezgin, A.g.e., 2010, s. 119.

⁷⁹ Eva Keuls, *The Reign of the Phallus: Sexual Politics in Ancient Athens*, University of California Press, U.S.A., 1993, s. 34.

⁸⁰ İsmail Gezgin, A.g.e., 2010, s. 117.

⁸¹ Solon ve demokrasi yaklaşımları için bkz., Andre Bonnard, *Antik Yunan Uygarlığı Cilt I: İlyada'dan Parthenon'a*, Çev: Kerem Kurtgözü, Doğa Basın Yayın, İstanbul, 2004, s. 127-148

⁸² Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme. Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Çev: Burak Özyalçın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 105-108.

⁸³ Nickie Roberts, A.g.e., 1992, s. 18, 19.

erkekten küçük bir miktar pay devletin kasasına giriyordu. Genelevlerde daha çok kendilerine *deikteriades* denilen fahişe köleler çalışıyordu.⁸⁴ Genelevlerde çalışma zorunlulukları getirilmeden önce bu fahişe köleler liman kentlerde sosyal yaşamı kötü etkileyen bir imaja sahiplerdi. Ayrıca Solon'un iyi kadın ile kötü kadın ayrımını yapmak istemesi de erkeklerin kafa karışıklıklarını çözüp, başka birinin kadınına karşı kusurlu bir tavırdan kaçınmalarını çözmekti. Çıkarılan yasa ile Solon, fahişelik hiyerarşisinin en düşük üyeleri olan *deikteriadesleri*, mekânsal düzeni sağlayarak genelevlere bağlamıştır. Gündüz vakitleri bu fahişelerin sosyal hayatta görünür olmaları istenen bir şey değildi. Hatta bu fahişelerin tapınaklara girmeleri dini öğretilerine saygısızlık olarak görülerek cezaya tabi tutulurlardı.⁸⁵ Ayrıca yasa bu fahişeler ile ilgili mekânsal düzenleme yanında, fahişelerin fiziksel görünümüne bile eğilmiştir. Kentin diğer kadınlarından net bir şekilde ayrılmaları, sosyal yaşantıda bir yanlış anlaşılmanın önüne geçeceğinden yapılabilecek en temel ayrımı görünüm ile sağlamaya çalışmışlardır. Deikteriadesler yasa gereği saçlarını sarıya boyamalı, üzerinde çiçek desenleri ve birçok renk bulunan kıyafetler giymelidirler⁸⁶ Eğer müşterisi kendisini genelev dışındaki bir mekâna çağırttıysa, genellikle akşam olmak üzere, erkeğin yanına giderken yol boyunca gül demeti taşıması da zaman zaman istenmiştir. Böylelikle Hellenli bir erkek uzaktan baktığında kadınları sınıflandırmakta güçlük çekmeyecekti. *Deikteriadeslerin* özellikle Klasik Dönem'de sayılarının çokluğu sebebiyle birçok vatandaş, genelev sahipliğini güzel kazanç getiren bir iş kolu olarak görmüştür.⁸⁷

Atina'da genelevler, tüm gün boyunca açık tutulan mekânlardır. Ancak müşterilerin akşamüzeri yoğunlaşmasından, fahişeler hiç kimsenin uğramadığı saatlerde kişisel bakımlarını yaparlardı. Bu sebeple, güzel koku ve kozmetik tarifleri veren doktorların uğrak noktalarından biri de genelevlerdir.⁸⁸ Ayrıca fahişelerin, doğum kontrollerini sağlamak ve sağlıklarını tescillemek amacıyla genelevlere doktor çağırılması genelev sahiplerinin zorunlulukları arasındaydı. Veba, Hellen toplumunun aşına olduğu ve yıkımlarını bildiği bir hastalıktı. Her kesimden erkek bu mekânlara girebildiği için toplum sağlığını riske atmamak büyük önem arz ediyordu. Özellikle denizaşırı seyahat eden gemilerin limana geldiğinde, mürettebatın yaptığı ilk işlerden biri de genelevlere doluşmaktır. Kente hastalık taşınıp taşınmadığının nabızı bir nevi dolaylı olarak fahişelik kurumuyla tutulmuştur diyebiliriz.

Hellen geleneklerinde 30-35 yaş erkeklerin evlenmeleri için ideal yaş olarak görülürdü.⁸⁹ Erkeğin bu yaşına kadar bakir kalmış olması istenen bir durum değildi. Hatta evlenene kadar cinsel anlamda çeşitli deneyimlere sahip olması arzulanan bir şeydi. Kuşkusuz bu deneyimi kazanabilecekleri mekânlardan biri genelevlerdi. Öte yandan evlenmiş erkeklerin eşlerine aşırı bağlanmamaları gerekiyormuş gibi bir algı da Hellen toplumunda yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda, "*Oikos (Ev) İçerisindeki Kadın*" alt başlıklı bölümde de değindiğimiz gibi Hellen erkekleri, karılarını eve hapsedmekten ve onları sadece bebek makinaları olarak görmekten hoşlanıyorlardı. Erkeğin evli olsun olmasın cinsel hazzı dışarıdan alması gerektiği fikri dönemin zihniyeti olmuştur.

Fahişe popülasyonunun fazlalığı yüzünden Solon'un yasalarıyla beraber birçok vatandaşın genelev sahipliği yapmaya başladığını biliyoruz. Fahişelerin bedenlerinin tek sermaye olduğu bu sektörde güzel paralar olduğunun fark edilmesi, haliyle daha fazla vatandaşın bu sektörde

⁸⁴ Hasan Malay, *Çağlar Boyu Kölelik*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2018, s. 261.

⁸⁵ Nickie Roberts, *A. g. e.*, 1992, s. 63.

⁸⁶ William Sanger, *The History of Prostitution: Its Extent, Causes And Effects Throughout the World*, Harper Brothers Publishers, U.S.A., 1858, s. 43-46.

⁸⁷ Tomas Egbert James, *Prostitution and The Law*, Heinemann Publisher, U.S.A., 1951, s. 28.

⁸⁸ Horst Blanck, *Eski Yunan ve Roma'da Yaşam*, Çev: İslam Tanrıktut, Arion Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 76-78.

⁸⁹ Aristoteles, *Politica*, VII, 16.

çalışmaya itmiştir. Fahişe ihtiyacının artması önemli bir sorun haline gelmiş olacak ki Solon, düşündüğü şeyin toplumun başına gelmemesi için ayrıca düzenlemeler de yapmıştır. Bu düzenlemelerden biri cinsiyeti fark etmeksizin özgür anne ve babadan olan köle yapılmayacaktı.⁹⁰ Böylece yerel halk mensubu bireylerin kaçırılıp fahişe köle yapılmaları da önlenmiş oluyordu.

Solon genelev sektöründen tahmin ettiğinden bile fazla para kazanmış olacak ki Atina'nın imarı için bu sektörden gelen vergileri kullanmıştır. Pire Limanı'nın, genelevden gelen para ile kurulduğu aktarılmış bir bilgidir. Ayrıca Solon, fahişelik kurumu sayesinde hazinenin Tanrıça Aphrodite tarafından kutsandığına inandığı için tanrıçaya bir tapınak bile yaptırmıştır.⁹¹ Sokakların genelev ve fahişeler ile dolması en çok Atina için hizmet veren *hierodoulos* (*ἱερόδουλος*) denilen tapınak fahişelerinin misyonlarını değiştirmiştir. Öncesinde tapınağa gelen kişi ile tanrıça arasında bir bağ kurduğuna inanılan bu fahişeler, sektörden istifade ederek tapınakları genelev gibi kullanmaya başlamışlardır. Tapınak fahişeliği konusunu daha öncesinden Sümer, Babil ve Asur gibi medeniyetlerde olduğunu işlemiştik. Bahsettiğimiz medeniyetlerin tapınak fahişeliğinde, fahişeler para almaz, bedenlerine karşılık tapınağa sunmak için yiyecek, içecek ya da değerli bir eşya alırlardı. Belli bir döneme kadar Hellen kültüründe de *hierodoulos*lar bu misyonla hareket etmişlerdir. Ancak Gezgin'in Herodotos'tan aktardığına göre, MÖ 7. yüzyılda paranın Hellen coğrafyasında kullanılmasıyla tapınak fahişeleri bu paralardan bireysel olarak istifade etmeye başlamışlardır.⁹²

Antik Hellen toplumundaki erkekler fahişelik mesleğinden genelev sahipliği yaparak faydalanırken, kadınlar da gönüllü fahişelik yapmaya başlamışlardır. İleriki konularda ayrımını net olarak yapacağımız yurttaş kadınlar, genelevlere kapanmış fahişelerden fazla kazanabildikleri için fahişelik sektörüne dâhil olmaktan geri durmamışlardır. Roberts'ın aktarımıyla bu konuya, Samsatlı Lukianos'un aktarımıyla Krobyle ve genç kızı Korrina arasındaki diyalog güzel bir örnek oluşturmaktadır:

“-Bütün yapman gereken genç adamlarla dolaşmak, onlarla içmek ve para için sevişmek.

-Daphnis'in kızı Lyra'nın yaptığı gibi!

-Evet

-Ama o bir fahişe.

-Bu o kadar korkunç bir şey değil. Bu, sen de onun gibi zengin olacaksın ve pek çok sevgilin olacak demektir. Neden ağlıyorsun Korrina? Bu kadar çok fahişe olmasına rağmen peşlerinden ne kadar çok erkek koştuğunu görmüyor musun? Ne çok para kazandıklarına bak... Bu Lyra paçavralar içinde gezerdi. Şimdiki haline bak, göz kamaştırıcı kıyafetleri ve dört hizmetçisi var.”⁹³

Bu aktarımda görüldüğü üzere aile bireyleri bile bu sektöre girerlerse çocuklarının kurtulabileceği imajını yaratarak, sektöre doğrudan fahişe kazandırmış oluyorlar. Kadınlar arasındaki kıskançlık bile bunu tetiklemektedir. Ayrıca dönemde fazlasıyla fahişe bulunmasına rağmen yurttaş fahişelerin daha fazla ilgi görmesi bu aktarımdan çıkarılabilecek anlamlar arasındadır.

Hellenlerde fahişelik kurumunun bile bir hiyerarşi düzeninde olduğundan bahsetmiştik. Bu hiyerarşi düzeninin tabanında *deikteriates*ler bulunmaktadır. Genellikle Asya'dan getirilenlerin

⁹⁰ İsmail Gezgin, A.g.e., 2010, s. 120.

⁹¹ William Sanger, A.g.e., 1858, s. 79.

⁹² İsmail Gezgin, A.g.e., 2010, s. 121.

⁹³ Nickie Roberts, A.g.e., 1992, s. 22, 23.

çoğunluk oluşturduğu bu sınıf, genellikle Miletos gibi Ionia kentlerinden veya Byzantion ve Trapezos arasındaki Karadeniz kıyı hattı kentlerinden Hellas coğrafyasına taşınırlardı.⁹⁴ Çeşitli etniklerden olmaları dışında hiçbir özellik aranmayan, genelevlerde çalıştırılan sayıca daha fazla olsan fahişelerdir.

Hiyerarşik düzende ikinci olarak sanatsal yönleri sebebiyle *symposion*ların neşe katıcı fahişeleri, *auletris*ler (*αὐλητρίς*, *ἰδος*, *ή* [*aulos* çalan kadınlar]) bulunmaktadır. Bu fahişeler çeşitli danslar ve enstrüman çalmayı bildikleri için en çok tercih edilen fahişeler arasında olmuşlardır. Çeşitli arkeolojik buluntular üzerinde müzik aleti çalan ya da jimnastik hareketler sergileyen çıplak bir kadın tasviri varsa o tasvirdeki kadının *auletris* olduğu kabul edilir.⁹⁵ Özel günler ve şöenlerde, flüt ve *lyra* adı verilen telli çalgıyı çalabilen fahişeler daha çok tercih edilenler arasındadırlar. Bu fahişe grubunun içerisinde de Hellas dışından gelmiş etnik kadınlar bulunmaktadır. Ancak deikteriadeslere göre daha özgür yapıları bulunmaktadır. İstedikleri yerde yaşayabilme ve eğer istemezlerse bir erkeğin cinsel isteğini kabul etmeme lüksüne sahiptirler. Teorik olarak köle statüsünde fahişelik yapmaktadırlar; ancak kazandıkları para karşılığında özgürlüklerini satın alabilmiş ya da *hetaira* (*ἑταῖρα*) statüsüne yükselebilmiş örnekler de bulunmaktadır. Lamia adındaki fahişe bu konuya bir örnek teşkil etmektedir. Fahişeliğe *auletris* olarak başlayan Lamia, güzelliği ve becerileri sayesinde statü atlamakta zorluk çekmemiştir. Öyle ki Mısır Kralı I. Ptolemaios ve Makedonya Kralı I. Demetrios'un ilgisini çekebilmiştir. Hatta Demetrios'un sevgilisinin sabun ihtiyacı yüzünden Atina'ya ek vergi koyduğu bile söylenmektedir.⁹⁶ *Auletris*ler ve *hetairaların* bir araya geldiği birçok betimlemeyi özellikle seramik örnekleri üzerinde çokça görebilmekteyiz. Erkekler, fahişe yönünden zengin tuttıkları bu şöenlerde bu fahişeler arasında güzellik ve beceri yönünden yarışmalar da düzenlemişlerdir. Fahişelerin, yayvan şarap kadehlerinde (*κύλιξ* [*kyllix*]) kalan son şarap damlasıyla odanın ortasına yerleştirilen bir cisme vurmaya çalıştıkları *kottabos* (*κότταβος*) oyunu bu yarışmalardaki oyunlardan biridir. Erkekler tarafından fahişelerin rekabete sokulması şöenlerin eğlenceleri arasındadır. Roberts, eserinde fahişeler arasında düzenlenen bir dans yarışmasına detaylıca yer vermiştir.⁹⁷

Hiyerarşinin en üst sınıfı olan *hetairalar* ise, herkesin ulaşamayacağı elit fahişelerdir.⁹⁸ Rhetorik sanatı, felsefe, şiir, sosyal beceriler bilen kadınlardır. Bu özellikleri kazanmaları için itinayla eğitilirlerdi. Aslında bu kadınlar sadece fahişelik kurumunda hiyerarşi piramidinin tepesinde değillerdi, Hellas coğrafyasındaki kadın hiyerarşisinin tepesindeydiler. Kendi mali kararlarını alabilme yetkisi gibi, Hellen bir erkeğin ne kadar özelliği varsa bu kadınların da sosyal hayatta aynı hakları vardı. Hatta tek sermayeleri kendileri olduğundan hayatını sürdürmek için, Hellen bir erkeğe göre daha az çaba gösteriyorlardı. Çağırıldıkları yerlerde ortama uyum sağlamaları onlardan istenen, tatmin olan erkeklerin ödüllendirmeleri de *hetairaların* amacı olmuştur. *Hetairalar* kimi zaman siyasi tarihte de etkin rol üstlenmişlerdir. Örneğin İonialı Thargelia, Pers Kralı Kyros adına ajanlık yapmış *hetairalar*dan biridir. Mısır'da kendisi için piramit yaptırdığı söylentileri olan Rhodopis gibi bir *hetaira* da bulunmaktadır. İskender'in ölümünden sonra metresi Thais'in kazandığı siyasi güç yine *hetairaların* başarılarının boyutunu ortaya koymaktadır.⁹⁹ *Hetairalar*, herhangi bir geneleve bağlı olmadıklarından, taliplileri ile buluşmak için kentin çeşitli mekânlarını kullanmışlardır. Bunlardan en garibi Atina'daki ünlü Kerameikos mezarlığıdır. *Hetaira* kiralamak isteyen kişi bu mezarlığa gelip mezar taşlarına adres,

⁹⁴ William Sanger, *A.g.e.*, 1858, s. 47.

⁹⁵ Nuran Şahin, *A.g.e.*, 2013, s. 291.

⁹⁶ William Sanger, *A.g.e.*, 1858, s. 50- 52.

⁹⁷ Nickie Roberts, *A.g.e.*, 1992, s. 31.

⁹⁸ Nuran Şahin, *A.g.e.*, 2013, s. 37- 41.

⁹⁹ Reay Tannahill, *A.g.e.*, 2003, s. 90.

saat ve ödeyecekleri parayı yazarlardı. Eğer tatmin edici bir ücret söz konusuysa kentin *hetairaları* bu değişik kanal vasıtasıyla taliplilerini bulurlardı.¹⁰⁰

Sonuç

Cinsellik, tartışmasız insan hayatının temel ihtiyaçlarından biridir. Doğamız gereği ergenlik ile gelen hormonal dengesizlik, beyne kimyasal olarak etki etmektedir. Bu durum da beden ve zihnen cinsel tatmin arzusunu doğurmaktadır. Cinsel açlık çeken birey, kendisini bu durumdan kurtaramazsa tehlike arz edebilir. Özelden genele doğru bakacak olursak, koca bir toplumda bu tehlikenin varlığı ise şüphesiz toplum düzenini kaosa sürükleyebilecek sonuçlar doğurabilir. İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar bu kaostan kaçınmak, yönetimlerin istedikleri şeydir. Bu sebeple toplumsal düzenin sağlanmasındaki katkısı ve mali kazanımları düşünülerek fahişelik kurumu, siyasi güçler tarafından denetimli serbestliğe sahip olmuştur. Kaynaklardan hareketle Mesopotamia'nın gelişmiş devletlerinden Hellas coğrafyasına kadar sürüklenen fahişelik kurumunun meşrulaşma hareketi, Hellen toplumunda yeni bir sektör oluşturmuştur. Hellen toplumunun yapısında kadına bakış açısı olumsuzluklarla dolu olduğundan, fahişelik mesleğinin kendine yer bulması zor olmamıştır. Hellen protokültürleri ve antik Hellen kültürü eserlerinde fahişelerin varlığı kanıksanmaz bir gerçekliktir; fakat kurumsallaşması apayrı bir öneme sahiptir. Kadın bedeni sayesinde, erkeklerin cinsel saldırganlık evresine geçmelerinin önlenmesi kendi kendine işleyen bir düzene sahiptir. Böylece siyasilerin, 'toplumsal kaosun önlenmesi' maddesine bir çentik atabildiğini söyleyebiliriz. Bu yararının yanında asıl devletin kazanımı, fahişeliği altın yumurtlayan kaza dönüştüren yasaların çıkartılmasıdır. Solon'un öncülüğünü yaptığı bu yasalarla, devlet hazinesi yazılı kaynaklarda büyük oranlarda gösterilen bir gelir kaynağına sahip olmuştur.

Kendi içerisinde karmaşık bir hiyerarşi kuran Hellen fahişeliği, sosyal tabakası ne olursa olsun ihtiyaca göre hizmet sunabilen bir kurum olmuştur. Cinsellik gibi bir eylemin ana karakterleri olmalarına rağmen kurulu düzende siyasi, mali ve toplumsal güçlere sahip olabilmişlerdir. Hellen tarihinin içerisinde büyük güçlere sahip kadınlardan bazılarının, bu kuruma hizmet etmiş kadınlar olmaları da önemlidir. Hellen toplumundaki yurttaş kadına kıyasla hayatlarını istedikleri gibi yaşayabilmeleri bile dönemin kadınlarının parayla satın alamayacakları bir lükstür. Fahişeler, insan ilişkilerinin en özel şeklini yaşayabildikleri için Hellen tarihinin önemli sayılan isimlerine her konuda etki etmiş olma ihtimalleri bile araştırmaya değer bir konu olmasını sağlamaktadır. Hellen toplumunun temelinde kendine yer edinmiş bu kurumun incelenmesi, yapboza benzetebileceğimiz Hellen kültürünü anlamamızı sağlayabilecek önemli parçalardan biridir. Bu sebeple bütünü görebilmemizi sağlayan bu parçayı yerine koymaya çalışmak bu araştırmada yaptığımız işidir.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

ARISTOTELES, *Politika*, Çev: Mete Tunçay, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2012.

EURIPIDES, *Medea*, Çev: Ari Çokona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

HERODOTOS, *Tarih*, Çev: Muntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

¹⁰⁰ Jess Wells, *Fahişeliğin Tarihi*, Çev: Nesrin Arman, Pencere Yayınları, 1993, s. 16.

HESIODOS, *Theogonia* (İşler ve Günler- Tanrıların Doğuşu), Çev: Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul, 2000.

PLATON, *Şölen*, Çev: Furkan Akderin, Say Yayınları, İstanbul, 2015.

PLUTARKHOS, *Lykurgos'un Hayatı*, Çev: Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.

PLUTARKHOS, *Solon-Poplicola*, Çev: Meriç Mete, İdea Yayınevi, İstanbul, 2014.

SAPPHO, *Şiirler*, Çev: Cevat Çapan, Alaz Yayıncılık, İstanbul, 1984.

STRABON, *Geographika XII. XIII. XIV. Kitaplar*, Çev: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2012.

TEVRAT, Andaç Yayınları, İstanbul, 2015.

XENOPHON, “*Lacedaemonion Politeia*” (Spartalıların Anayasası), *Şölen- Spartalıların Anayasası*, Çev: Bilge Umar, Sergi Yayınları, İzmir, 1984, 85-123.

Modern Kaynaklar

BAYRAM, Sebahattin, “Eski Mezopotamya’da Kutsal Evlilik Metinleri ve “Kutsal/Kült/Mabet Fahişe(Si)” İbâresi”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.VI, S.2, Haziran 2019, s. 549-550.

BAYRAM, Sebahattin- KAHYA, Ömer, “Eski Mezopotamya’da Başörtüsü Kullanımı Üzerine”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.VI, S.2, Haziran 2019, s. 644-653.

BLANCK, Horst, *Eski Yunan ve Roma’da Yaşam*, Çev: İslam Tanrıcut, Arion Yayınevi, İstanbul, 1999.

BOARDMAN, John, *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları- Arkaik Dönem*, Çev: Gürkan Ergin, Homer Kitapevi, İstanbul, 2002.

BONNARD, Andre, *Antik Yunan Uygarlığı Cilt I: İlyada’dan Parthenon’a*, Çev: Kerem Kurtgözü, Doğa Basın Yayın, İstanbul, 2004.

BONNEFOY, Yves, *Mitolojiler Sözlüğü*, Çev: Levent Yılmaz, Dost Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2000.

BOOKCHIN, Murray, *Kentsiz Kentleşme. Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Çev: Burak Özyalçın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

BOSWELL, John, “Concepts, Experience, and Sexuality”, *Differences* 2, C. 1, s. 67-87.

CANTARELLA, Eva, *Bisexuality in the Ancient World*, Yale University Press, New York and London, 1996.

ÇELGİN, Güler, *Eski Yunanca- Türkçe Sözlük*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2011

ÇİĞ, Muazzez İlmiye, *Bereket Kültü ve Mabet Fahişeliği*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006.

- DUERR, Hans Peter, *Çıplaklık ve Utanç: Uygarlaşma Sürecinin Miti I*, Çev: Tarhan Onur, Dost Kitapevi, Ankara, 1999.
- ERHAT, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2010.
- FOUCAULT, Michel, *Cinselliğin Tarihi II*, Çev: Hülya Tufan, Alfa Yayınları, İstanbul, 1988.
- GEZGİN, İsmail, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010.
- GÖZLÜ, Ahmet, "Olymposlu Tanrıların Homoseksüel ve Trajik Aşkaları", *Tarih ve Siyaset Bilimi Araştırmaları*, Ed. Aydın Efe, Akademisyen Kitapevi, Ankara, 2019, s. 31-45.
- GRIMAL, Pierre, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, Çev. Sevgi Tamgüç, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2012.
- JAMES, Tomas Egbert, *Prostitution and The Law*, Heinemann Publisher, U.S.A., 1951.
- KABAAĞAÇ, Sina- ALOVA, Erdal, *Latince Türkçe Sözlük*, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1995.
- KEULS, Eva, *The Reign of the Phallus: Sexual Politics in Ancient Athens*, University of California Press, U.S.A., 1993.
- LAPE, Susan, "The Psychology of Prostitution in Aeschines Speech Against Timarchus", Ed. C. A. Faraone- L. McClure, *Prostitutes and Courtesans in the Ancient World*, The University of Wisconsin Press, 2006, s. 139-160.
- LAQUEUR, Thomas, *Tek Kişilik Seks, Mastürbasyonun Kültürel Tarihi*, Çev: Sermet Yalçın, Literatür Yayınları, 2007.
- LLOYD, Genevieve, *Erkek Akıl. Batı Felsefesinde Erkek ve Kadın*, Çev: Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.
- MACDOWEL, Douglas, *Athenian Laws About Homosexuality*, Cornell University Press, U.S.A., 2000.
- MADEN, Sait, *Gilgamiş Destanı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2016.
- MALAY, Hasan, *Çağlar Boyu Kölelik*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2018.
- MUTLUAY, Anıl, *Arkaik ve Klasik Dönemlerde Ege Dünyasında Homoseksüellik*, (Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa, 2018.
- PADGUG, R., "Cinsel Sorunlar: Cinselliği Tarih İçinde Yeniden Düşünmek", Ed. M. B. Dumberman-M. J. Vicinus-G. Jr. Chauncey, *Tarihten Gizlenenler: Gay ve Lezbiyen Tarihine Yeni Bir Bakış*, Çev: Serkan Göktaş, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2001.
- QUIGNARD, Pascal, *Cinsellik ve Korku*, Çev: Aykut Derman, Can Yayınları, İstanbul, 2001.
- RAMAZANOĞLU, Muzaffer, *Gilgamiş Destanı*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998.

- ROBERTS, Nickie, *Whores in History: Prostitution in Western Society*, HarperCollins Publishers, U.S.A., 1992.
- ROTH, Martha, “Marriage, Divorce and Prostitute in Ancient Mesopotamia”, *Prostitutes and Courtesans in the Ancient World*, Ed. C.A. Faraone- L. McClure, The University of Wisconsin Press, U.S.A., 2006, s. 21-39.
- SANGER, William, *The History of Prostitution: Its Extent, Causes And Effects Throughout the World*, Harper Brothers Publishers, U.S.A., 1858.
- SENNET, Richard, *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Çev: Tuncay Barkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.
- ŞAHİN, Nuran, *Antik Dönemde Anadolu'da Kadın*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2013
- TANNAHILL, Reay, *Tarihte Cinsellik*, Çev: Sinem Gül, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara, 2003
- WELLS, Jess, *Fahişeliğin Tarihi*, Çev: Nesrin Arman, Pencere Yayınları, 1993.
- YALAZI, Esra- KÜÇÜKER, Sultan Deniz, “Ksenophon’un Oikonomikos Adlı Eserinde Evlilik ve Kadına Yaklaşım”, *Archivum Anatolicum*, C.9, S.2, 2015, s. 57-90.
- YALOM, Marilyn, *Antik Çağlardan Günümüze Evli Kadının Tarihi*, Çev: Zeynep Yelçe-Neşenur, Domanıç, Çitinebik Yayınları, 2002.
- YUNIS, Harvey, “The Rheotoric of Law in Fourth - Century Athens”, *The Cambridge Companion to Ancient Greek Law*, Ed. M. Gagarin- D. Cohen, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

Elektronik Kaynak

<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/fahi%C5%9Fe> (E.T. 15.08.2020)